

Výchovný ústav Višňové

Zpráva z následné návštěvy zařízení¹

Adresa zařízení:	Zámek 1, 371 38 Višňové
Zřizovatel:	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Ředitel:	Mgr. Vladislav Popelka
Typ zařízení:	výchovný ústav
Kapacita:	48 dětí
Datum návštěvy:	22. – 23. 11. 2022
Datum vydání zprávy:	28. března 2023
Návštěvu provedli:	Mgr. Adéla Frédy, Mgr. Tereza Hanelová, Mgr. Silvie Konopková, Mgr. Tereza Konrádová, JUDr. Ondřej Vala

JUDr. Vít Alexander Schorm
zástupce veřejného ochránce práv

---

¹ Následná návštěva byla zrealizována v souvislosti s projektem Posílení aktivit veřejného ochránce práv v ochraně lidských práv (směrem k ustavení Národní lidskoprávní instituce v ČR), číslo projektu LP-PDP3-001. Projekt je součástí Programu lidská práva financovaného z Norských fondů 2014–2021 prostřednictvím Ministerstva financí ČR.

Obsah

Obsah.....	2
Úvodní informace	3
Shrnutí	6
Prověření původních zjištění	7
1. Hodnotící systém.....	7
2. Opatření ve výchově	9
3. Stravování.....	10
4. Finance	11
5. Testování na přítomnost návykových látek či alkoholu	13
6. Stížnosti	14
7. Personální zabezpečení odborné práce s dětmi	16
8. Odborná práce s dětmi	16
9. Rizika spojená s koedukací a násilím se sexuálním podtextem	18
10. Šikana, násilí mezi dětmi a sebepoškozování.....	20
11. Vybavení a vzhled zařízení	23
Nová zjištění	31
12. Přístup personálu k dětem	31
13. Počet pedagogického personálu	32
14. Osobní prohlídky dětí	33
15. Péče o děti se specifickými potřebami.....	34
Přehled opatření k nápravě	36

Úvodní informace

Následná systematická návštěva a její cíl

Od roku 2006 veřejný ochránce práv plní **úkoly národního preventivního mechanismu** podle Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.² Současný ochránce JUDr. Stanislav Křeček tuto část své působnosti přenesl na mě jako svého zástupce.³

Systematicky navštěvují místa (zařízení), kde se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě, a to jak z moci úřední, tak v důsledku závislosti na poskytované péči. Výchovný ústav je jedním ze zařízení, které mohu navštívit.⁴

Cílem návštěv je posílit ochranu před špatným zacházením.⁵ Návštěvy probíhají zásadně neohlášeně a jejich provedením zpravidla pověřují pracovníky Kanceláře veřejného ochránce práv,⁶ konkrétně právníky, psychology, speciální pedagogy a sociální pracovníky. Návštěva spočívá v prohlídce zařízení, pozorování, rozhovorech s vedoucím, zaměstnanci a klienty, studiu vnitřních předpisů zařízení a dokumentace včetně zdravotnické.⁷ Návštěvy jsou **preventivní, s cílem působit do budoucna** a zvyšovat standard poskytování péče.

Smyslem následné návštěvy zařízení je ověření splnění opatření, jež byla formulována ve zprávě z první systematické návštěvy.⁸ Zároveň platí, že šetření nemusí být výlučně omezeno pouze na opatření ve zprávě z první systematické návštěvy. Pokud jsou během šetření odhalena nová rizika špatného zacházení, pracovníci Kanceláře veřejného ochránce práv se jimi zabývají také.

Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení

Po každé návštěvě **sepiši zprávu. Většinou obsahuje návrhy opatření k nápravě.** Zpráva slouží k dialogu se zařízením a jako vodítko k předcházení špatnému zacházení nebo jeho

---

2 Na základě § 1 odst. 3 a 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv.

3 Podle § 2 odst. 4 zákona o veřejném ochránci práv.

4 Podle § 1 odst. 4 písm. a) zákona o veřejném ochránci práv.

5 Špatným zacházením se rozumí jednání, které nerespektuje lidskou důstojnost a dosahuje určitého stupně závažnosti (samo o sobě, nebo při kumulativním účinku jednotlivých zásahů). Ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy může mít špatné zacházení například podobu špatných materiálních podmínek, pokud by jimi byla překročena nevyhnutelná míra strádání a ponížení spojená s omezením osobní svobody, neprofesionálního jednání nebo dokonce násilí ze strany personálu, nezajištění ochrany před ubližením nebo zneužitím ze strany třetích osob, nerespektování práva na soukromí, práva na rodinný život (neoprávněné omezování kontaktu s rodinou), nerespektování sociální autonomie či práva dítěte na spoluúčast při rozhodování o vlastním životě.

6 Podle § 25 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv.

7 Podle § 21a ve spojení s § 15 zákona o veřejném ochránci práv.

8 První systematická návštěva proběhla ve dnech 2.–3. 12. 2019 pod sp. zn. 80/2019/NZ. Zpráva a následná komunikace s ředitelem zařízení je dostupná z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/9384>.

odstranění. **Zpráva nepopisuje zjištěnou správnou praxi zařízení** odpovídající dobrým standardům zacházení. **Soustředí se pouze na možné nedostatky.** Proto může působit velice nepříznivě a nevyváženě. Prosím čtenáře zprávy, aby na to pamatovali. Bez ohledu na závěry zprávy si vážím náročné práce všech zaměstnanců zařízení.

Zprávu pošlu zařízení se žádostí o vyjádření k popsaným zjištěním a navrženým opatřením.⁹ Pečlivě se zabývám sdělením (vysvětlením), které mi zařízení zašle.

Navržená **opatření k nápravě** se liší svou naléhavostí, náročností a dobou potřebnou k provedení. Pro snazší orientaci obsahuje zpráva na konci **přehled** opatření k nápravě. Navrhuji také **termín provedení**.

- Bezodkladná opatření je třeba provést zpravidla do 7 dnů od obdržení zprávy. Není-li to možné, provedou se v nejkratší možné době. Za bezodkladná označuji opatření, která považuji za naléhavá a velmi důležitá, anebo opatření běžně snadno proveditelná.
- Opatření s delší lhůtou je třeba provést ve stanovené lhůtě, zpravidla do jednoho měsíce, tří měsíců, šesti měsíců nebo jednoho roku.
- Opatření s průběžným plněním navrhuji tam, kde je třeba zavést určitý pracovní postup nebo styl práce, nebo naopak něčeho se napříště zdržet. Očekávám, že zařízení opatření zavede co nejdříve a bude dbát na dodržování doporučené praxe.

Rád bych, aby zařízení ve vyjádření ke zprávě sdělilo, že (1) opatření provedlo a jak, nebo (2) kdy a jak opatření provede, nebo (3) navrhne jiné vhodné opatření a termín.

Pokud budu vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů **považovat za dostatečná**, vyrozumím je o tom. Mohu si rovněž vyžádat doplňující vyjádření. Rozhodující je vysvětlení zjištěných pochybení, doložení opatření k nápravě či věrohodný příslib jejich provedení.

Pokud vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů **nebudu považovat za dostatečná**, vyrozumím o tom nadřízený úřad (vládu, není-li nadřízeného úřadu), případně informuji veřejnost.¹⁰ Rovněž mohu přijet na kontrolní návštěvu.

Po ukončení vzájemné komunikace **zveřejním anonymizovanou zprávu z návštěvy zařízení** (s výjimkou jmen osob pověřených vedením zařízení) a **obdržená vyjádření** v databázi Evidence stanovisek ochránce (ESO).¹¹

Po dokončení řady návštěv zařízení téhož druhu **vydávám tzv. souhrnnou zprávu**. Tu také zveřejňuji a posílám ji příslušným orgánům veřejné moci. V souhrnné zprávě bez vazby na konkrétní zařízení shrnuji svá zjištění a doporučená opatření k nápravě, navrhuji systémová doporučení, případně vytvářím standard dobrého zacházení. Souhrnná zpráva může sloužit nenavštíveným zařízením jako vodítko k odstranění špatného zacházení a jeho předcházení.

⁹ Ustanovení § 21a odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv.

¹⁰ Tzv. sankční opatření, u kterých se postupuje obdobně podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

¹¹ Evidence stanovisek ochránce (ESO) je dostupná z <https://eso.ochrance.cz>.

Charakteristika zařízení

Výchovný ústav Višňové („zařízení“) je zařízením pro výkon ústavní a ochranné výchovy pro děti od 15 let (výjimečně od 12 let), které vykazují závažné poruchy chování. Jeho zřizovatelem je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy („MŠMT“). Zařízení je koedukované, přičemž čtyři výchovné skupiny jsou pro chlapce a dvě pro dívky. Celková kapacita zařízení je 48 dětí, evidenční stav v době návštěvy však byl 69 dětí. Nařízenou ústavní výchovu mělo 34 dětí, 18 dětí mělo uloženu ochrannou výchovu a 17 dětí bylo v zařízení na základě předběžného opatření. V době návštěvy bylo v zařízení přítomno 32 dětí, 27 dětí bylo na útěku, 5 dětí na dlouhodobé dovolence a 5 ve vazbě či výkonu trestu odnětí svobody. Zařízení rovněž přijímá děti-cizince, tzv. nezletilé bez doprovodu, kterých v době návštěvy evidovalo celkem 12. Přítomny byly pouze dvě děti-cizinci a ostatní byly na útěku.

Zařízení se nachází v obci Višňové, v níž žije přibližně 1 100 obyvatel, a sídlí v prostorách historického zámku a přilehlých budovách, které obklopuje rozlehlý, veřejně přístupný park. V budově historického zámku se nachází administrativní prostory a čtyři výchovné skupiny pro chlapce, střední škola a jídelna. Zbylé dvě výchovné skupiny se nachází v přilehlé budově připomínající rodinný dům. V areálu je dále cvičný byt pro zletilé klienty, kteří by v zařízení pobývali na základě smlouvy o prodlouženém pobytu.

Průběh návštěvy

Návštěva proběhla ve dnech 22.–23. 11. 2022 bez předchozího ohlášení. Ředitel byl o návštěvě osobně informován při jejím zahájení. Zaměstnanci Kanceláře veřejného ochránce práv („Kancelář“) mu předali pověření k provedení návštěvy, vyžádali si potřebnou součinnost a dokumentaci.

Návštěvu provedli právníci Kanceláře Mgr. Adéla Frédy, Mgr. Tereza Hanelová, Mgr. Silvie Konopková a JUDr. Ondřej Vala. Na šetření se též podílela pověřená expertka z oboru psychologie Mgr. Tereza Konrádová.

Zaměstnanci Kanceláře navštívili všechny výchovné skupiny, hovořili s ředitelem, vedoucím vychovatelem, psychologem, etopedy, sociálními pracovníci, vychovateli a přítomnými dětmi a studovali spisovou dokumentaci. Na místě zastižený personál poskytl veškerou součinnost, za což děkují.

Shrnutí

Následná systematická návštěva zařízení proběhla s cílem ověřit, zda zařízení přijalo opatření, která formulovala bývalá zástupkyně veřejného ochránce práv ve zprávě z první návštěvy. **Zpráva tedy nepředstavuje celkový obraz současné praxe v zařízení.** Na část, která je zaměřena na naplnění opatření z první návštěvy, navazují kapitoly s novými poznatky, u nichž považují za žádoucí, aby byly ve zprávě popsány.

Musím konstatovat, že ačkoliv zařízení v reakci na první zprávu přislíbilo přijmout všechna opatření, **řadu z nich nakonec nepřijalo, a v některých oblastech tak praxe zůstala v podstatě stejná.** Vítám však, že zařízení odstranilo katry z vnitřních prostor, kde se pohybují děti s nařízenou ústavní výchovou, a že se mu podařilo posílit tým odborných pracovníků.

Zařízení přijalo opatření k předcházení šikaně a jejímu následnému řešení, což vítám. Současně je však zřejmé, že **téma šikany zařízením nadále velmi silně rezonuje a významně ovlivňuje jeho chod.** Zařízení rovněž posílilo práci s oběťmi sexuálního násilí, co se však týče práce s agresory, neshledávám kromě navázání spolupráce s příslušným sexuologickým oddělením výraznější změny. Ze získaných poznatků jsem navíc nabyl dojmu, že v zařízení zcela schází preventivní činnost v oblasti sexuálního násilí.

Za problematické považuji například i to, že zařízení nadále **používá k hodnocení dětí zcela netransparentní hodnoticí systém, na který je navázáno právo dětí na samostatnou vycházku.** Zlepšení bohužel neshledávám ani v oblasti odborné práce s dětmi, především pak v tvorbě programu rozvoje osobnosti dítěte („PROD“), který stále nezohledňuje specifika konkrétních dětí. Prostor pro zlepšení vnímám dále např. v oblasti stravování, podávání stížností či nakládání s financemi dětí, přičemž za nežádoucí považuji praxi kolektivního trestání dětí za úmyslné poškození majetku.

Poukazuji rovněž na **nevhodné materiálně-technické podmínky a umístění zařízení,** s nímž se pojí řada dalších problémů, které se v konečném důsledku promítají do života dětí. Ve zprávě dále upozorňuji na **nevhodně nastavený režim ošetřovny,** kterou zařízení i nadále používá coby oddělenou místnost určenou ke zklidnění agresivního dítěte, ačkoliv přitom neplní povinnosti, které zákon s takovým opatřením spojuje.

V části zabývající se novými poznatky upozorňuji na **možné ojedinělé excesy v přístupu personálu k dětem,** které jsou z hlediska špatného zacházení alarmující, současně však těžko ověřitelné. Konkrétně se jedná o údajné fyzické napadání dětí ze strany některých členů personálu. V neposlední řadě poukazuji na to, že je zařízení vzhledem k jeho kapacitě a specifikům cílové skupiny **personálně podhodnoceno.**

Prověření původních zjištění

---

1. Hodnoticí systém

V předchozí zprávě bývalá zástupkyně kritizovala, že zařízení k hodnocení dětí používá bodový systém, který je netransparentní, vázaný na omezení práv dětí a který nepracuje s pozitivní motivací. Zařízení nemělo nijak upravena pravidla pro jeho používání a personál nikam nezapisoval počet bodů. V návaznosti na něj přitom rozdělával děti do kategorií A, B a C, s čímž se následně pojilo povolování samostatných vycházek. Bývalá zástupkyně proto formulovala dvě opatření, a sice aby zařízení **postupnými kroky upustilo od bodového hodnoticího systému a aby hodnoticí systém upravilo ve vnitřním řádu**. Současně zařízení doporučila nahradit bodový systém vhodnějším nástrojem hodnocení dítěte.

Ředitel zařízení v reakci na zprávu uvedl, že zařízení bude ve spolupráci s psychology a etopedy hledat nové formy hodnocení dětí, které nebude vycházet z bodového systému. Uvedl také, že by chtěl systém hodnocení změnit do jednoho roku. Dále sdělil, že nový vnitřní řád, který vešel v platnost v lednu 2020, zakotvuje hodnoticí systém.

Pracovníci Kanceláře následnou návštěvou zjistili, že zařízení nadále používá k hodnocení dětí stejný bodový systém. I nyní bylo obtížné získat podrobnosti o jeho pravidlech. Nikde v zařízení nebyly dostupné informace, které by jeho fungování přiblížily, a personál pracovníkům Kanceláře poskytl poměrně nejednoznačné informace. Vnitřní řád hodnoticí systém sice zmiňuje, je však velmi skoupý co do vysvětlení konkrétních pravidel. Proto konstatují, že **opatření nebylo splněno**.

Hodnocení dětí probíhá v době výchovy, školy a během noci. Děti se počet bodů dozví vždy večer a v neděli probíhá celkové zhodnocení za uplynulý týden. Podle počtu bodů jsou pak děti na následující týden zařazeny do kategorie A, B nebo C. Děti v kategorii A mohou chodit na samostatné vycházky bez omezení, děti v kategorii B jen v některé dny a děti v kategorii C jsou bez samostatných vycházek.

Omezení vycházek dětí v kategorii C však není podle ředitele absolutní. Úplný zákaz vycházek je podle něj totiž možný pouze na základě opatření ve výchově. Děti v kategorii C tak podle něj mohou jít na samostatnou vycházku jednou či dvakrát týdně, pokud se domluví s vychovatelem. Ředitel to odůvodnil tím, že některé děti by se jinak na vycházku nikdy nedostaly, neboť jsou v kategorii C v podstatě pořád. Může se tak stát, že jedno dítě v kategorii C na vycházku půjde, zatímco druhé nikoliv. Ředitel dále uvedl, že kategorie C představuje jakousi výstrahu pro děti, které porušují pravidla zařízení.

Oslovený personál uváděl, že hodnocení představuje spíše interní pomůcku pro vychovatele, aby sledovali vývoj dětí. Počty bodů se podle personálu nikam nezapisují, přičemž personál nebyl schopen určit maximální počet bodů, které lze získat. K hodnocení personál nepřistupuje jednotně. Například někteří vychovatelé děti hodnotí převážně slovně v reakci na konkrétní jednání, případně prostřednictvím opatření ve výchově, a body příliš nevyužívají. V době návštěvy se navíc v zařízení nacházel chlapec, u kterého zařízení uplatňovalo jiný hodnoticí systém než u ostatních dětí. Ten spočíval ve sbírání černých

puntíků za špatné chování – pokud by chlapec nasbíral 10 puntíků, zařízení by jej za trest přemístilo na jinou výchovnou skupinu.

Hodnoticí systém používaný v zařízení je podle mého názoru problematický. Jak vyplývá z rozhovorů s personálem, bodové hodnocení využívá spíše k vlastní orientaci ve vývoji dětí, než že by s ním pracoval jako s výchovným nástrojem. Problematická je dále jeho netransparentnost, která dokáže zakrýt případnou libovůli v hodnocení, vázanost na omezení práv dětí a absence pozitivní motivace.

Příčinu nejednotného a netransparentního používání hodnoticího systému spatřuji zejména v absenci jakýchkoliv pravidel jeho používání. Současně jsem však nabyl dojmu, že vedení zařízení nemá zájem pravidla hodnocení jakkoliv formalizovat, aby se vyhnulo kritice ze strany kontrolních orgánů, které s používáním bodového hodnocení obecně nesouhlasí.

Co se týče hodnocení pomocí puntíků u konkrétního dítěte, lze takové hodnocení považovat za vhodné, pokud je zařízení individualizuje s ohledem na snížené rozumové schopnosti dítěte. Považuji však za nepřijatelné trestat dítě přemístěním na jinou skupinu, a to i vzhledem k velkému výskytu šikany v zařízení, čemuž se blíže věnuji v [příslušné kapitole](#).

Je nepřijatelné, aby zařízení prostřednictvím hodnoticího systému omezovalo právo dítěte na samostatnou vycházku. Podle zákona to může učinit pouze prostřednictvím opatření ve výchově. Nadto mi uniká smysl rozdělování dětí do hodnoticích kategorií. Zařízení totiž na jednu stranu přiznává, že jsou samostatné vycházky provázány s hodnoticím systémem, aby děti motivovalo k dodržování pravidel, na druhou stranu však připouští, že i děti, které nedodržují pravidla, a je proto zařazeno do „nejhorší“ kategorie, nakonec vycházku umožní. I tento způsob práce s hodnoticím systémem vytváří netransparentní a nerovné prostředí a přispívá ke vzniku dalších třecích ploch mezi dětmi. To považuji za nežádoucí mimo jiné s ohledem na velký výskyt šikany v zařízení.

Není mi navíc jasné, proč jsou vůbec body provázány s povolováním samostatných vycházek, pokud hodnocení představuje pouze interní nástroj komunikace o chování dítěte, jak tvrdí personál. Tím spíše pak, když může zařízení samostatné vycházky dítěti omezit či zakázat opatřeními ve výchově. Nabízí se tudíž otázka, zda zařízení skutečně potřebuje mít takový hodnoticí systém, pokud je současně schopno přistupovat k dětem individuálně.

Podle ředitele je stávající hodnoticí systém dostatečný a pro cílovou skupinu zařízení vhodnější než slovní hodnocení, a proto od jeho používání nehodlá upustit. Připouštím, že pro cílovou skupinu zařízení může být bodový hodnoticí systém přehlednějším a lépe uchopitelným způsobem hodnocení, než by tomu bylo v případě čistě slovního hodnocení, které může být mnohdy abstraktní. Nemusí tomu tak ale být vždy. Některé děti určitě pochopí i srozumitelné a konkrétní slovní hodnocení, které je navíc výrazem individuálního přístupu ke každému dítěti. Je diskutabilní, nakolik jsou děti na základě čistě bodového hodnocení skutečně schopny reflexe vlastního chování. Nehledě na to, že bodové hodnocení často vede pouze k rozvoji a fixaci účelového chování dětí, a správné chování se tak stává jakýmsi platidlem, za něž jsou děti odměňovány.

Pokud tedy zařízení nemíní od současného hodnoticího systému upustit, požaduji, aby nastavilo pravidla jeho používání a aby dbalo na jejich dodržování ze strany personálu.

Hodnoticí systém by měl být transparentní a vylučovat svévoli, měl by upřednostňovat pozitivní motivaci dítěte a nemohou jím být omezována práva dětí daná zákonem.

Opatření:

- 1) **Současný hodnoticí systém upravit tak, aby byl transparentní, vylučoval svévoli, upřednostňoval pozitivní motivaci dítěte a nebyla jím omezována práva dítěte daná zákonem (do 1 měsíce).**
- 2) **Podrobně a srozumitelně upravit pravidla hodnoticího systému a promítnout je do vnitřního řádu (do 1 měsíce).**

2. Opatření ve výchově

2.1 Nepřezkoumatelnost opatření ve výchově

V předchozí zprávě bývalá zástupkyně konstatovala, že zařízení udělovalo dětem záporná opatření ve výchově, která nebyla přezkoumatelná. Zařízení neurčitě vymezovalo skutky, jimiž děti porušily své povinnosti, aniž by blíže popsalo konkrétní přestupky. Bývalá zástupkyně poukázala na to, že neurčitě vymezené přestupky mohou podléhat subjektivnímu hodnocení, nezaručují jednotný přístup, a tudíž předvídatelnost rozhodování o opatření ve výchově. K uvedenému zjištění nicméně neformulovala opatření k nápravě.

Ředitel v reakci uvedl, že text opatření musí obsahovat všechny informace stanovené zákonem a dostatečný popis nevhodného chování, pro které bylo uloženo.

Ze spisové dokumentace studované v rámci následné návštěvy dovozují, že zařízení začalo ve většině případů přestupky dětí konkrétně vymezovat. Přesto jsem narazil na několik opatření, kde byly skutky popsány poměrně neurčitě. Jednalo se o přestupky, které zařízení popsalo jako „*užití návykové látky v prostorách zařízení*“, ovšem bez upřesnění, o jakou látku šlo. Není tak jasné, zda si dítě zakouřilo nebo užilo např. pervitin. Současně však zařízení opakovaně udělilo záporné opatření ve výchově za užití THC. Zařízení skutky, pro něž uděluje opatření ve výchově, nepopisuje dostatečně konkrétně, což může vést k tomu, že při ukládání opatření ve výchově nepostupuje jednotně.

Dále jsem zaznamenal záporné opatření ve výchově udělené dítěti A za „*nedodržení pravidel v době samostatné vycházky – nevhodné chování*“. Zařízení však ono nevhodné chování nijak neupřesnilo, a z opatření tak není zřejmé, čeho se dítě dopustilo. Takové opatření ve výchově je zcela nepřezkoumatelné.

Ačkoliv se zařízení ve většině případů snaží popsat přestupky dětí konkrétně, vidím zde prostor pro zlepšení. Doporučuji proto zařízení, aby více dbalo na přezkoumatelnost záporných opatření ve výchově, a zaručilo tak jednotný přístup a předvídatelnost jejich ukládání.

Opatření:

- 3) **V zápisu o uložení opatření ve výchově přesně popsat důvody, které k jeho uložení vedly (průběžně).**

2.2 Zákaz vycházek nad rámec vnitřního řádu

V předchozí zprávě bývalá zástupkyně konstatovala, že zařízení dětem zakazovalo opatřením ve výchově samostatné vycházky na dobu, která přesahovala dobu vymezenou vnitřním řádem. Dle něj přitom bylo možné dítěti omezit nebo zakázat trávení volného času mimo zařízení na dobu až 14 dnů. Zařízení tak postupovalo v rozporu s vnitřním řádem i zákonem.¹² Bývalá zástupkyně proto formulovala opatření, aby zařízení **udělovalo zákaz vycházek pouze v rozsahu stanoveném vnitřním řádem**.

Ředitel v reakci uvedl, že zákaz vycházek bude zařízení dětem udělovat pouze v rozsahu, který stanovuje vnitřní řád, a to maximálně na dobu 14 dnů.

Ze spisové dokumentace nevyplývá, že by zařízení dětem ukládalo opatřením ve výchově zákaz samostatných vycházek na dobu přesahující dobu vymezenou vnitřním řádem. Zákaz vycházek zařízení většinou udělilo na 5 dnů. **Opatření bylo splněno.**

3. Stravování

V předchozí zprávě bývalá zástupkyně konstatovala, že si děti samy připravují stravu spíše výjimečně. Formulovala proto opatření, **aby zařízení posílilo zapojení dětí do společné přípravy stravy**.

Ředitel v reakci na zprávu uvedl, že se děti na nákupu potravin a přípravě stravy podílí především o prázdninách, kdy je přerušen provoz jídelny. Po zbytek roku se podílí na přípravě jídel alespoň dvakrát měsíčně v plně vybavených kuchyních ve skupinách. Nadto v zařízení nepravidelně probíhá (dle rozhodnutí jednotlivých skupin) kroužek vaření.

Pracovníci Kanceláře zjistili, že se děti na přípravě stravy skutečně podílí o prázdninách, kdy nefunguje jídelna, přičemž nákup surovin má na starost vychovatel. Ohledně toho, zda se děti zapojují do přípravy i mimo prázdniny, např. o víkendech, však nepanovala mezi osloveným personálem shoda. Z učiněných zjištění však dovozují, že mimo prázdniny se děti do přípravy stravy zapojují jen velmi zřídka, spíše vůbec. Na všech skupinách sice byla vybavená kuchyň, lednice však byly vesměs prázdné. Opatření bylo **splněno pouze částečně**.

Zapojení dětí do výběru a přípravy stravy je žádoucí přípravou na budoucí samostatný život po odchodu ze zařízení. Děti tak postupně přejímají odpovědnost za své denní povinnosti, jsou stavěny před nutnost volby a rozhodování v každodenních záležitostech a osvojují si potřebné dovednosti. Je důležité, aby se naučily nakupovat potraviny s omezeným rozpočtem a připravovat alespoň základní jídla. Znovu proto vyzývám zařízení, aby podporovalo děti ve společné přípravě stravy a rozšířilo ji i na jiné dny než o prázdninách.

S tím se pojí i to, aby děti měly v lednicích na skupinách jídlo, aby se mohly najíst, když mají hlad.

---

¹² Ustanovení § 21 odst. 1 písm. c) zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních („zákon o ústavní a ochranné výchově“).

Opatření:

- 4) **Posílit zapojení dětí do společné přípravy stravy a rozšířit ji i na jiné dny než o prázdninách (bezodkladně).**

4. Finance

4.1 Kapesné dětí

V předchozí zprávě bývalá zástupkyně kritizovala, že děti nemohly mít kapesné uloženo u sebe a o peníze musely žádat vychovatele, kterému zároveň musely sdělit, za co chtějí peníze utratit. Děti následně předkládaly ke kontrole účtenky. Zařízení dětem vyplácelo kapesné v kombinaci s tzv. učňovským pravidelně tak, aby měly děti co 14 dnů zajištěn příjem peněz. Bývalá zástupkyně proto formulovala dvě opatření, a sice aby zařízení **s dětmi pracovalo na zásadách hospodaření s penězi** a aby **prodloužilo dobu mezi výplatními termíny**. Formulovala rovněž opatření, aby **děti nemusely personálu sdělovat, za co peníze utratí, a předkládat účtenky ke kontrole**.

Ředitel v reakci sdělil, že zařízení dbá na finanční gramotnost dětí, což dále rozvedl. Každá skupina podle něj pracuje s vlastním rozpočtem a děti se spolupodílí na rozhodování o využití prostředků skupiny. Každé dítě má měsíčně částku na oblečení, o jejímž využití rozhoduje samo, a vychovatelé s dětmi pravidelně probírají jejich nákupy a směřují je k účelnému využití finančních prostředků. V reakci na další opatření ředitel uvedl, že zařízení nově vyplácí kapesné dětem jednou měsíčně. Dále sdělil, že vychovatele poučil o tom, že nemají vyžadovat po dětech účtenky a sdělení účelu pro vydání peněz.

4.1.1 Práce s dětmi na zásadách hospodaření s penězi

Na základě zjištění z následné návštěvy konstatuji, že výše uvedené způsoby zvyšování finanční gramotnosti dětí zařízení skutečně uplatňuje. Oslovený personál uváděl, že s dětmi probírá ceny zboží, snaží se je motivovat k šetření a zodpovědnému nakládání s penězi atp. **Opatření bylo splněno.**

Zařízení v minulosti spolupracovalo s nízkoprahovým klubem Likusák, který pro děti pořádal kurzy, jejichž dílčím tématem byla i finanční gramotnost. Spolupráci bohužel ukončila pandemie COVID-19, ředitel však uvedl, že se snaží spolupráci s externími subjekty znovu navázat. V minulosti také v zařízení probíhaly nácviky, kdy se děti např. učily vyplňovat složenký apod. V současné době však vzhledem k vysokému počtu umístěných dětí příslušný člen personálu, který nácviky zajišťoval, nemá pro tyto aktivity prostor. S dětmi, které jedou na dlouhodobou dovolenku, personál probírá otázky související s uzavíráním pracovních smluv atd.

Vítám, že se zařízení snaží dětem předávat praktické informace k finanční gramotnosti, a to jak formou různých aktivit, tak hospodařením se skupinovými rozpočty. Doporučuji však zařízení, aby **obnovilo nácviky a obdobné aktivity zaměřené na finanční gramotnost a přípravu dítěte na odchod ze zařízení**. Tyto aktivity lze přenést i na jednotlivé skupiny, kde je s dětmi mohou dělat přímo vychovatelé.

4.1.2 Intervaly vyplácení kapesného

Pracovníci Kanceláře zjistili, že zařízení vyplácí dětem na požádání kapesné v menších částkách jednou týdně, a nikoliv jednou měsíčně, jak uvedl ředitel v reakci na první zprávu. Ředitel i oslovený personál argumentoval tím, že děti u sebe nemohou mít kapesné v plné výši, protože by peníze utratily za návykové látky. **Opatření nebylo splněno.**

Vyplácení kapesného v menších částkách a kratších intervalech považují ze strany zařízení za neadekvátní ochranu, která ač zamýšlená v dobrém, může dětem v budoucnu znesnadnit jejich start do dospělého života. Nehledě na to, že i za poměrnou část z kapesného si dítě může obstarat návykové látky. Zařízení by namísto toho mělo s dětmi pracovat na zásadách hospodaření s jejich příjmem tak, aby po odchodu ze zařízení byly schopny fungovat s klasickým měsíčním výplatním intervalem. Znovu proto apelují na zařízení, aby podle individuálních schopností dětí postupně snižovalo četnost vyplácení finančních prostředků.

Opatření:

- 5) **Postupně podle individuálních schopností dětí snižovat četnost vyplácení finančních prostředků (průběžně).**

4.1.3 Sdělování účelu vydání kapesného a kontrola účtenek

Personál již nevyžaduje po dětech sdělení účelu pro vydání peněz ani účtenky ke kontrole. Zároveň však pracovníci Kanceláře získali poznatky o tom, že děti chodí na nákup spíše jen v doprovodu vychovatele, který jim případně může na nákup zajít i sám. Podle některých výpovědí mohou děti jít do obchodu i samy v rámci vycházky. To se však rozchází s jinou výpovědí, která naznačuje, že děti u sebe během vycházky nemohou mít peníze. To by ovšem znamenalo, že u sebe děti nemají peníze vůbec a dostávají je pouze na přiděl, což je nepřipustné a navíc to odporuje sdělení, že je kapesné vypláceno jednou týdně. **Opatření tak nemohu považovat za splněné.**

Zařízení by nemělo dohlížet na to, za co dítě kapesné utratí. Kapesné náleží dětem. Zařízení může (a mělo by) děti učit s penězi hospodařit, naučit je spořit. To ale znamená něco jiného než direktivně určovat, za co mohou peníze z kapesného utrácet. Doporučuji zařízení, aby od stávající praxe upustilo a neprovádělo dohled na tím, za co děti utrací své peníze. Pokud dítě požádá o vydání kapesného, které chce utratit v rámci samostatné vycházky, mělo by mu zařízení peníze vydat.

Zařízení se sice snaží vést děti k finanční gramotnosti způsoby, které jsem popsal výše, ovšem bez možnosti vyzkoušet si teoretické poznatky v praxi, když dětem svěruje pouze malé částky a neumožňuje jim nakupovat samostatně. Byť rozumím tomu, že se zařízení snaží zabránit dětem v nezodpovědném nakládání s penězi, domnívám se, že by děti měly dostat příležitost selhat v bezpečném prostředí s možností následného ošetření situace.

Opatření:

- 6) **Neprovádět dohled nad tím, za co dítě utratí své kapesné (průběžně).**

4.2 Společný rozpočet skupin

V předchozí zprávě bývalá zástupkyně konstatovala, že všechny výchovné skupiny hospodaří s vlastním rozpočtem. Z něj se mimo jiné hradí škody úmyslně způsobené některým z dětí ve skupině. Tento postup má děti motivovat, aby neničily prostředí, v němž pobývají, a cítily za ně odpovědnost. Bývalá zástupkyně praxi kolektivního trestání považovala za nevhodnou, a formulovala proto opatření, aby zařízení **zrušilo pravidlo o kolektivní úhradě škody**. Apelovala rovněž na to, aby namísto kolektivní úhrady škody zařízení vedlo děti k individuální odpovědnosti za úmyslně způsobenou škodu.

Ředitel v reakci uvedl, že škodu způsobenou dítětem na něm bude zařízení vymáhat individuálně.

Pracovníci Kanceláře zjistili, že zařízení od praxe kolektivní úhrady škody neupustilo. **Opatření nebylo splněno.**

Praxe uplatňující princip kolektivní viny může mít velmi negativní důsledky vůči dětem, které se ničení společného majetku dopustí, neboť vede ke zvýšení napětí ve skupině a může vytvářet podhoubí pro šikanu. Nehledě na to, že tak dochází ke znevýhodňování dětí, které společný majetek neničí. Ředitel sdělil, že si je toho vědom, současně však dodal, že je na personálu, aby případnou šikanu odhalil již v zárodku a včas zabránil jejímu rozvoji. S argumentací ředitele však nemohu souhlasit, vzhledem k tomu, jak palčivý problém šikana v zařízení představuje, čemuž se blíže věnuji v [příslušné kapitole](#).

Trvám proto na tom, aby zařízení od praxe kolektivní úhrady škody upustilo a vedlo děti k individuální odpovědnosti. Individuální odpovědností nemám na mysli, aby zařízení dětem způsobenou škodu automaticky strhávalo z kapesného či jiných příjmů, ale aby děti zapojovalo do oprav zničených věcí, pokud je to možné.

Opatření:

- 7) **Upustit od praxe kolektivní úhrady škody úmyslně způsobené dítětem a vést děti k individuální odpovědnosti (bezodkladně).**

5. Testování na přítomnost návykových látek či alkoholu

V předchozí zprávě bývalá zástupkyně upozornila na to, že dle vnitřního řádu zařízení mohli vyšetření na přítomnost návykových látek či alkoholu provádět ředitelem určený zaměstnanec. Takový postup však odporoval tehdy platné právní úpravě, která neopravňovala pracovníka zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy k provedení orientačního vyšetření. Bývalá zástupkyně proto formulovala opatření, aby zařízení **upravilo pravidla vnitřního řádu pro testování dětí na přítomnost návykových látek či alkoholu tak, aby byla v souladu s právními předpisy**. Apelovala rovněž na to, aby zařízení tento postup v praxi dodržovalo.

Ředitel v reakci uvedl, že uvedené bude upraveno v novém vnitřním řádu.

Vnitřní řád zařízení účinný od 1. 2. 2020 nadále v příslušné části upravuje možnost zaměstnance provést orientační vyšetření na přítomnost návykových látek či alkoholu.

Dovozuji tak, že zařízení navzdory příslibu ředitele příslušnou část vnitřního řádu neupravilo. **Opatření nebylo splněno.**

S účinností od 1. 1. 2022 přidala novela č. 220/2021 Sb. pracovníky zařízení ústavní a ochranné výchovy mezi osoby oprávněné k provedení orientačního vyšetření na přítomnost návykové látky na základě písemného pověření ředitelem zařízení.¹³ Jelikož je příslušná pasáž vnitřního řádu v souladu s aktuální právní úpravou, nebudu se touto problematikou více zabývat.

6. Stížnosti

V předchozí zprávě bývalá zástupkyně konstatovala, že být se v zařízení nacházela schránka důvěry, neměly k ní děti přístup bez doprovodu personálu. Formulovala proto opatření, aby zařízení **umístilo schránku důvěry do prostor, kde se mohou děti každý den pohybovat bez dozoru dospělých**. Dále poukázala na to, že na nástěnkách v prostorech výchovných skupin scházel kontakt na veřejného ochránce práv. Formulovala proto opatření, aby zařízení **zpřístupnilo na nástěnkách ve výchovných skupinách kontakt na veřejného ochránce práv**.

Ředitel v reakci sdělil, že schránky důvěry se nachází na chodbě u kanceláří sociálních pracovníků, u kanceláře vedoucího vychovatele a na chodbě školy. Všechny děti podle něj mají během dne možnost využít alespoň jednu z nich bez dozoru dospělých. Dále sdělil, že zařízení doplnilo na všech skupinách na nástěnky kontakt na veřejného ochránce práv.

6.1 Vnitřní stížnostní mechanismus

Pracovníci Kanceláře zjistili, že schránky důvěry se skutečně nachází na místech, která uvedl ředitel. Děti se však ke všem schránkám nedostanou bez doprovodu personálu, neboť se nemohou po budově zařízení pohybovat samostatně. Prostory výchovných skupin a jednotlivé chodby totiž dělí zamčené dveře a v případě skupiny pro děti s ochrannou výchovou i katr. Z toho dovozují, že bez dozoru personálu se děti dostanou pouze ke schránce umístěné ve škole. Děti i personál uváděli, že se děti svými podněty a stížnostmi obrací přímo na personál a schránky důvěry nevyužívají. To však může souviset s tím, že jsou schránky dětem nedostupné a děti nemají možnost využít je beze svědků. **Opatření bylo splněno pouze částečně.**

Všude tam, kde dochází k omezení osobní svobody, by měl existovat účinný mechanismus pro vyřizování stížností. Pokud se jej podaří správně nastavit, může pomoci nejen k rychlé identifikaci a následnému řešení problémů, ale rovněž k jejich prevenci.¹⁴ Dětem, které mají z nějakého důvodu strach stěžovat si personálu, nebo si přejí zůstat v anonymitě, by zařízení mělo poskytnout možnost se svěřit se svým problémem diskretní cestou. Jednou z možností je například umístění schránky důvěry. Je důležité, aby schránka byla umístěna na místě

13 Viz § 21 odst. 1 a § 22 odst. 1 zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek.

14 Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Complaints mechanisms. Výňatek z 27. obecné zprávy CPT, odst. 70 a násl., CPT/Inf (2018)4-part [online]. Štrasburk: CPT, 2018 [cit. 18. 1. 2023]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16807bc668>.

volně dostupném dětem a zároveň aby ji mohly vybírat pouze osoby speciálně k tomu určené, nikoliv zaměstnanci, kteří mají děti běžně na starosti (a proti kterým může být stížnost směřována).¹⁵ Děti mají být poučeny (ideálně přímo na schránce), kdo a v jakém časovém rozmezí schránku vybírá a co se se stížnostmi bude dít dále.

Vzhledem k míře dozoru a omezenému samostatnému pohybu dětí v zařízení schránky důvěry výše uvedený účel neplní. Doporučuji proto zařízení umístit schránky na každou výchovnou skupinu a jejich vybíráním pověřit třetí osobu.

Opatření:

8) Umístit schránku důvěry na každou výchovnou skupinu a zajistit její vybírání třetí osobou (do 1 měsíce).

Na všech výchovných skupinách byl v seznamu užitečných kontaktů uveden i tzv. Help mail VÚ Višňové. Oslovený personál však nevěděl, zda je adresa funkční a zda tento způsob podávání stížností někdo využívá, případně kdo má jeho kontrolu na starost. Jedná se o období virtuální schránky důvěry, kterou považuji za vhodnou alternativu k fyzickým schránkám zejména tam, kde děti podléhají zvýšenému dozoru a mají omezen samostatný pohyb. Doporučuji proto zařízení **nabízet dětem virtuální schránku důvěry jako alternativu k fyzickým schránkám** a obnovit tento nástroj pro podávání stížností, pokud jej aktuálně zařízení nevyužívá. Děti mají být poučeny o tom, kdo virtuální schránku vybírá a co se bude se stížnostmi dále dít.

6.2 Vnější stížnostní mechanismus

Co se týče zpřístupnění kontaktu na veřejného ochránce práv, v době návštěvy byl tento kontakt vyvěšen pouze na jedné (šedé) skupině. **Opatření nebylo splněno.**

Kromě kontaktu na ochránce neměly děti k dispozici ani kontakty na další dozorové instituce. Pouze na dvou skupinách byl k dispozici kontakt na státního zástupce a na všech skupinách scházel kontakt na Českou školní inspekci. Podle ředitele zařízení tyto kontakty ve skupinách vyvěšuje, děti je však z nástěnek sundávají. Podotýkám však, že v době návštěvy byly na nástěnkách ve všech skupinách vyvěšeny různé informační materiály, které zjevně děti z nástěnek nesundaly.

Děti by měly být srozumitelně informovány o tom, jak a komu si mohou stěžovat, a měly by mít k dispozici kontaktní údaje osob či institucí, na které se mohou obracet. Považuji to za naprosto nezbytné pro výkon jejich práva na podání stížnosti.¹⁶ Doporučuji proto zařízení kontakty zpřístupnit a dbát na to, aby je děti měly k dispozici. Pokud se zařízení obává, že děti kontakty sundají z nástěnek, doporučuji zpřístupnit je v takové formě, která toto riziko minimalizuje.

---

15 Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Complaints mechanisms. Výňatek z 27. obecné zprávy CPT, odst. 84, CPT/Inf (2018)4-part [online]. Štrasburk: CPT, 2018 [cit. 18. 1. 2023]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16807bc668>.

16 Ustanovení § 20 odst. 1 písm. i) zákona o ústavní a ochranné výchově.

Opatření:

- 9) **Zpřístupnit ve všech výchovných skupinách kontakt na veřejného ochránce práv a další dozorové instituce (bezodkladně).**

7. Personální zabezpečení odborné práce s dětmi

V předchozí zprávě bývalá zástupkyně konstatovala, že v zařízení nepůsobil dostatečný počet odborného personálu, neboť odbornou práci zajišťoval pouze jeden etoped. Takový počet odborného personálu neodpovídal kapacitě zařízení (48 dětí), evidenčnímu stavu (51 dětí) a specifickým umístěných dětí (výchovné problémy, poruchy chování, duální diagnózy). Bývalá zástupkyně proto formulovala opatření, aby zařízení **zaměstnalo dostatečný počet odborného personálu (psycholog, etoped).**

Ředitel v reakci sdělil, že od 1. 6. 2020 nastoupili do zařízení na plný úvazek etoped a psycholog.

V době konání následné návštěvy tvořili tým odborných pracovníků dva etopedi a jeden psycholog. **Opatření bylo splněno.**

Psycholog má na starost individuální psychologickou práci s dětmi, v rámci níž s nimi provádí např. i canisterapii. Dále má na starost vedení tzv. skupiny specialistů, kterou tvoří etopedi, vedoucí vychovatel, vedoucí učitel a kmenoví vychovatelé. Setkání skupiny probíhají zhruba jednou za dva měsíce, případně v reakci na konkrétní incidenty. Etopedi mají na starost tvorbu PROD ve spolupráci s kmenovými vychovateli, provádění individuálních i skupinových pohovorů s dětmi, vypracovávání posudků a zpráv o vývoji umístěných dětí atp. Jeden z etopedů současně zastává funkci metodika prevence.

Vítám, že se zařízení podařilo posílit odborný tým. Přesto bych jej chtěl podpořit v dalším úsilí o navýšení počtu odborného personálu, a to vzhledem k vysoké kapacitě zařízení, náročnosti dětí a jejich rozmanitému složení, které klade na personál vysoké nároky. Speciálně pedagogická a psychologická péče totiž představuje stěžejní součást práce s dětmi se závažnými poruchami chování. Počet odborného personálu tak musí odpovídat náročnosti a potřebám umístěných dětí, aby bylo zařízení schopno garantovat skutečně kvalitní práci se všemi dětmi.

8. Odborná práce s dětmi

V předchozí zprávě bývalá zástupkyně konstatovala, že se v zařízení s dětmi dostatečně individuálně neparčuje. Ilustrovala to na příkladech dětí s konkrétními problémy, které však zařízení dostatečně nebo vůbec nezohlednilo při tvorbě PROD, a ten tak neplnil svůj účel. Například dítě se závislostí na návykových látkách se podle zařízení namísto řešení svého adiktologického problému mělo soustředit na úspěchy ve škole. Bývalá zástupkyně proto formulovala opatření, aby zařízení **zpracovávalo PROD způsobem, který bude odrážet skutečné individuální potřeby a cíle jednotlivých dětí.** Dále formulovala opatření, aby zařízení **zajistilo adiktologickou léčbu dětem, které to potřebují.**

Ředitel sdělil, že PROD bude zpracovávat kmenový vychovatel (klíčový pracovník) ve spolupráci s psychologem a etopedem. Dále uvedl, že zařízení navázalo spolupráci

s Psychiatrickou léčebnou Jemnice, kde na principu dobrovolnosti probíhá léčba závislých klientů.

8.1 Tvorba a podoba PROD

Tvorbu PROD mají na starost oba etopedi, kteří do ní zapojují kmenové vychovatele i děti. Z prostudovaných PROD je zřejmé, že nejsou zpracovány na míru jednotlivým dětem a nezohledňují jejich specifické potřeby. Skutečný potenciál PROD jako pomůcky k individuální práci s dítětem tak nadále zůstává zcela nevyužit. Pojetí PROD v zařízení vyvolává dojem, že jeho role je zde spíše podřadná a zařízení jeho tvorbou pouze plní svoji formální povinnost v oblasti povinné dokumentace. Konstatuji tedy, že **opatření nebylo splněno**.

Podle doporučené struktury by měl PROD obsahovat reflexi současného stavu dítěte, diagnostické poznatky, cíl péče a jednotlivé postupy v různých oblastech života dítěte. Jedná se o funkční rámec, který umožňuje problémy definovat a současně navrhnout způsoby jejich řešení v přímé součinnosti s dítětem. V případě kvalitního zpracování a bezpečného vztahu dítěte s dospělým navíc poskytuje dítěti optimální a cennou zpětnou vazbu.

Zařízení naproti tomu zvolilo vlastní formu PROD. Ta se od doporučené výrazně liší a svojí stávající podobou neplní účel této formy práce s dítětem, protože nemá charakter plánu, ale spíše souhrnu anamnestických poznatků v kombinaci se seznamem příkazů.

PROD je v zařízení rozdělen do dvou dokumentů. První dokument, který není určen dítěti, zahrnuje mimo jiné anamnestickou část, která však neobsahuje všechny důležité údaje o dítěti, např. v ní nelze dohledat základní údaje o důvodech, které vedly k nařízení ústavní výchovy či uložení ochranné výchovy. Druhý dokument, který je určen dítěti, je složen ze dvou částí. První část obsahuje výčet oblastí, na které se bude zaměřovat výchovné působení. V podstatě je to však šablona s velmi obecnými úkoly, které jsou téměř shodné pro všechny děti. Stejně je tomu u dlouhodobých cílů, které jsou u všech buď „*být úspěšný ve zvoleném učebním oboru, získat výuční list*“, nebo „*dokončit základní vzdělání*“. Druhá část dokumentu obsahuje výčet úkolů, které má dítě plnit. I tyto zdánlivě specifické úkoly se však v jednotlivých PROD téměř neliší. Jedná se o příkazy typu „*respektuj a plň, ve volném čase sportuj, nauč se chovat slušně*“. Nejvýraznějším nedostatkem takto konstruovaných PROD je naprostá absence plánů a postupů, a děti ani dospělí tak nemají návod k tomu, jak stanovených cílů dosáhnout.

Z porovnání dvou náhodně vybraných PROD je zřejmé, že nejsou tvořeny na míru konkrétnímu dítěti. V jednom případě jde o dívku B s nařízenou ústavní výchovou, jejíž převažující potíže spočívají v útěcích a sebepoškozování. V druhém případě jde o chlapce C s uloženou ochrannou výchovou, který se aktivně podílí na šikaně ostatních dětí. Jejich PROD však tyto skutečnosti nijak nezohledňují, namísto toho obsahují pouze obecné cíle a úkoly, které se překrývají v téměř dokonalé shodě. Jedná se přitom o zásadní témata, která by bylo možné v rámci individuální práce zpracovat právě pomocí PROD, včetně žádoucí změny a cest k jejímu dosažení.

Znovu proto doporučuji zařízení, aby zpracovávalo PROD na míru každému dítěti s tím, že by měl PROD pravdivě a současně citlivým způsobem zohledňovat dítě v jednotlivých

kategoriích. PROD by navíc měl obsahovat plány a postupy, z nichž bude zřejmé, jak dosáhnout stanovených cílů. K jeho tvorbě může zařízení využít např. doporučený formulář, který je součástí standardů kvality.¹⁷

Opatření:

- 10) Zpracovávat PROD na míru dítěti tak, aby zohledňoval jeho individuální potřeby a cíle, a za tímto účelem postupovat dle doporučené struktury (průběžně).**

8.2 Adiktologická péče

V zařízení působí tzv. skupina preventistů, kterou vede jeden z etopedů a jejímž členem je i psycholog. Skupina především organizuje osvětové aktivity (besedy, přednášky, promítání tematických filmů apod.). Zařízení rovněž navázalo spolupráci s Psychiatrickou léčebnou Jemnice, kde mohou děti dobrovolně podstoupit odvykací léčbu. Dále pracovníci Kanceláře vyrozuměli, že zařízení spolupracuje i s psychiatrickým pracovištěm v Kyjově. V době před pandemií COVID-19 zařízení spolupracovalo se společností Podané ruce, o. p. s., s pobočkou ve Znojmě. Ředitel sdělil, že se aktuálně snaží o obnovu spolupráce s externími subjekty.

Opatření bylo splněno.

Zařízení sice navázalo spolupráci s odbornými pracovišti a zřídilo skupinu preventistů, ale nezdá se, že by tyto kroky byly skutečně efektivní. Z rozhovorů vyplynulo, že osvětové aktivity pro děti se neseťkávají s úspěchem, neboť děti mají tendenci vše zlehčovat. Zařízení pak naráží na to, že děti v současné době nejsou dostatečně motivovány k tomu, aby podstoupily dobrovolnou hospitalizaci za účelem odvykací léčby. Žádné z dětí navíc nechodí do adiktologické poradny, neboť v okolí taková poradna není. I přes výše uvedené však podle ředitele zařízení jistou úspěšnost má a některé děti skutečně s užíváním drog přestanou.

Uvědomuji si, že v tomto ohledu má zařízení svázané ruce, neboť děti nemůže do dobrovolné odvykací léčby jakkoliv nutit. Pokud nemají osvětové aktivity kýžený efekt, nelze to dávat zařízení k tíži, neboť je přirozené, že děti podobné aktivity neberou vážně. Současně však nelze na preventivní činnost rezignovat, a to tím spíše, pokud má alespoň minimální pozitivní dopad na některé děti. Doporučuji proto zařízení **navázat spolupráci s jinými školskými zařízeními, která se na problematiku adiktologické péče specializují**. Zařízení by tak mohlo získat přehled o tom, co se jinde osvědčilo, a co naopak ne, a převzít tyto poznatky do své praxe. Pokud jsou navíc v zařízení děti, u kterých je závislost primárním problémem, nabízí se možnost zajistit jejich přemístění právě do těchto specializovaných zařízení.

9. Rizika spojená s koedukací a násilí se sexuálním podtextem

Z přechodí zprávy vyplynulo, že se zařízení potýkalo s případy sexuálního násilí mezi dětmi, a to jak mezi chlapci a dívkami, tak mezi chlapci navzájem. S jednotlivými účastníky incidentů údajně zařízení individuálně pracovalo a edukovalo je o sexuálním násilí. Oslovený personál

---

¹⁷ Příloha č. 1 Výnosu ministra školství, mládeže a tělovýchovy č. 17/2018, Standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči („standardy kvality“).

však již nebyl schopen popsat, v čem konkrétně tato práce a prevence spočívala. Bývalá zástupkyně proto formulovala opatření, aby zařízení **posílilo systematickou práci s účastníky sexuálního násilí**.

Ředitel sdělil, že nově přijatí odborníci (etoped a psycholog) zahájili systematickou práci s dětmi v oblasti sexuálního násilí. Uvedl také, že zařízení navázalo spolupráci se sexuologickým oddělením Fakultní nemocnice Brno.

Pracovníci Kanceláře zjistili, že s oběťmi sexuálního násilí v zařízení pracují psycholog a etoped v rámci individuálních setkání. Psycholog se zabývá zejména rozklíčováním a terapeutickým ošetřením traumatu oběti a etoped jí poskytuje podporu. Co se však týče práce s agresory, nabyl jsem ze získaných poznatků dojmu, že s nimi systematická práce neprobíhá. Zařízení sice navázalo spolupráci se sexuologickým oddělením Fakultní nemocnice Brno, současně ji však nevyužilo např. v níže popsaném případě chlapce D, u něhož to bylo s ohledem na jeho nevhodné projevy chování více než žádoucí. Rovněž nemám poznatky o tom, že by v zařízení probíhala jakákoliv prevence sexuálního násilí a sexuální nauka, která zahrnuje i téma sexuálního násilí. **Opatření bylo splněno pouze částečně.**

K sexuálními incidentům v zařízení údajně již dochází zřídka, případně jde spíše o situace obtěžování, což někteří členové personálu označili za přirozené reakce chlapců na vyzývavé chování dívek. Některé dívky se tak v zájmu vlastního bezpečí raději stylizují do chlapeckého stylu, aby se vyhnuly pozornosti chlapců. Postoj některých zaměstnanců odpovídá stále ještě převažujícímu názoru, že za nevhodné projevy se sexuálním podtextem je odpovědná oběť, a nikoliv agresor, což nelze akceptovat. Tento postoj bagatelizující sexuální násilí a obtěžování navíc vrhá pochybnost na to, jak seriózně zařízení přistupuje k podpoře obětí. Současně může vysvětlovat, proč v zařízení neprobíhá systematická práce s agresory, kteří se sexuálního násilí a obtěžování dopouští.

Ze sdělení ředitele vyplývá, že vnímá koedukaci zařízení jako výhodu, neboť se podle něj děti učí, jak fungovat v takovém kolektivu, který je čeká i za zdmi zařízení. Než tedy chlapce a dívky držet od sebe, je podle něj vhodnější, aby byli poučeni o tom, že jakémukoliv kontaktu musí předcházet souhlas druhé osoby. S tímto nelze než souhlasit. Současně jsem však nabyl dojmu, že v zařízení prevence a edukace v oblasti sexuálního násilí schází.

Ke spolupráci s oddělením sexuologie ředitel sdělil, že tam zařízení posílá děti k vyšetření na doporučení psychiatra. V době návštěvy byl v zařízení chlapec D, z jehož dokumentace vyplývá, že se opakovaně nevhodně choval v přítomnosti ostatních dětí, a to již v předchozím zařízení, z něhož byl do výchovného ústavu přemístěn. V jednom zápisu pak vychovatel volá po jeho sexuologickém vyšetření. Ředitel k tomu sdělil, že chlapec prozatím není v péči sexuologa. Je přitom podezřelý ze spáchání dvou pokusů o znásilnění, jichž se měl dopustit mimo zařízení. Ředitel však uvedl, že ctí presumpci neviny a chlapce nechá sexuologicky vyšetřit, pokud se prokáže jeho vina. Podotýkám, že presumpce neviny nemůže být důvodem pro to, že doposud neproběhlo chlapcovo sexuologické vyšetření. Standardní lékařské vyšetření iniciované zařízením na základě předchozích zkušeností s chlapcem totiž nijak nesouvisí s probíhajícím trestním řízením ani nepředvídá vinu či nevinu chlapce. Zařízení navíc běžně nechává sexuologicky vyšetřit jiné děti na doporučení psychiatra. Byť

se může v daném případě jednat o excés, vzbuzuje tato kazuistika pochybnosti o důslednosti přístupu zařízení při předcházení a řešení incidentů se sexuálním podtextem.

V poslední době velmi nevhodně a hrubě napadá všechny děti i dospělé po verbální stránce sexistickými narážkami. Věší se na okna a při průchodu skupiny dívek nejen pokřikuje, ale dokonce veřejně onanuje. Patrně trpí nějakou úchylkou.
Chlapec by měl okamžitě projít sexuologickým vyšetřením. !!!!!!!

Obrázek 1 – výňatek ze zápisu v EVIX z května 2022

Vyzývám proto zařízení, aby posílilo systematickou práci s účastníky sexuálního násilí a obtěžování, a to včetně práce s agresory. Považuji rovněž za nezbytné, aby zařízení dbalo na prevenci a edukaci dětí v této oblasti. Domnívám se totiž, že dokud zařízení nepřijme vhodná preventivní opatření v oblasti sexuálního násilí, bude koedukace spíše komplikací s rizikovým potenciálem než výhodou.

Opatření:

- 11) Posílit systematickou práci s účastníky sexuálního násilí a obtěžování, a to včetně práce s agresory (průběžně).
- 12) Přijmout opatření k předcházení sexuálního násilí mezi dětmi (průběžně).

10. Šikana, násilí mezi dětmi a sebepoškozování

V předchozí zprávě bývalá zástupkyně konstatovala, že se v zařízení hojně vyskytovala šikana a násilí mezi dětmi, k nimž docházelo pro nedostatečnou přítomnost personálu převážně ve škole. Personál si byl tohoto problému vědom a projevům šikany se snažil předcházet. Do výchovných skupin byly děti rozdělovány tak, aby se možnost vzniku těchto nežádoucích jevů snížila. Současně však byly děti ve škole rozřazeny podle oborů, a potkávaly se tak s agresory z jiných výchovných skupin. Také u sebepoškozování bývalá zástupkyně zaznamenala relativně vysoký počet případů za krátký časový úsek. Konstatovala, že v zařízení scházela funkční metodika postupů v případě mimořádných událostí, ačkoliv tyto zde byly na denním pořádku. Konkrétní situace zařízení řešilo individuálními pohovory. Jejich obsah a výstupy se však nepodařilo zjistit, neboť podléhaly přísnému dodržování soukromí. Pro nedostatek odborného personálu byla nedostatečná i práce se skupinou. Bývalá zástupkyně proto formulovala opatření, aby zařízení **prijalo preventivní opatření k násilí mezi dětmi a sebepoškozování**.

Ředitel v reakci uvedl, že se prevence zlepšila po navýšení počtu pedagogických pracovníků a odborného personálu.

10.1 Šikana a násilí mezi dětmi

Stran výskytu násilí a šikany v zařízení je situace i nadále vážná. Od předchozí návštěvy nicméně zařízení přijalo opatření pro předcházení šikany a její řešení. Zařízení má zpracováváno podrobnou metodiku „Program proti šikanování“, s níž dle získaných poznatků pracuje. Personál se také účastní odborných školení zaměřených na toto téma. Problematické však nadále zůstává to, že k šikaně dochází převážně ve škole, kde jsou děti rozděleny podle oborů, a dochází tak k mísení agresorů s (potenciálními) oběťmi. Zařízení

proto posílilo tým učitelů, kterým navíc vypomáhají dva asistenti pedagoga. V situaci, kdy personál výchovného úseku pojme podezření na šikanu, vyrozumí o tom učitele, kteří mají na potenciální účastníky šikany dohlížet. Konstatuji, že tato část původního opatření **byla splněna**.

Oběť šikany je v zařízení vždy dočasně přemístěna do jiné výchovné skupiny, aby byla chráněna před agresory. Tento postup zařízení uplatňuje i v případě, kdy je obětí dítě s ochrannou výchovou. To přemístí do skupiny pro děti s ústavní výchovou, což podle ředitele v praxi nečiní potíže. Se všemi účastníky šikany následně pracuje odborný personál. Oslovení pracovníci nicméně připustili, že mnohdy je to práce velmi náročná a neúspěšná, neboť děti zpravidla nechťejí o incidentech mluvit a označit agresory nebo mají tendenci problém bagatelizovat. Odborný personál situaci řeší také v rámci setkání specialistů svolaných psychologem, jichž se účastní i příslušní kmenoví vychovatelé. Veškeré případy šikany zařízení oznamuje Policii České republiky. Podle ředitele však policie řadu případů vyhodnotí pouze jako přestupek a mnohdy se jimi ani zabývat nechce.

Mimo školu k šikaně nejčastěji dochází ve skupině chlapců s uloženou ochrannou výchovou, kde se oběti šikany stávají nově přichodící chlapci. Důvodem je podle personálu potvrzování soudržnosti skupiny a zároveň jakási soutěž o pozici nového dominantního vůdce, pokud se tato uvolní. V době návštěvy byl v zařízení aktuální případ dvou chlapců s uloženou ochrannou výchovou, kteří byli šikanováni ostatními chlapci na skupině a které zařízení přemístilo do jiné výchovné skupiny.

Ze získaných poznatků usuzuji, že si zařízení závažnost situace uvědomuje a snaží se problém se šikanou řešit, byť mnohdy bez úspěchu. Vítám, že přijalo opatření k prevenci a řešení šikany a postupuje v jednotlivých situacích v souladu s metodikou. **Doporučuji v tomto úsilí nepolevit, vést personál k pohotové reakci na jakoukoliv agresi a pozorně sledovat možné rozvíjení šikany či jiného ubližování a včas a koordinovaně pak zakročit.**

Domnívám se, že vysoká kapacita zařízení a složení umístěných dětí, s nimiž si mnohdy nevěděli rady v jiných institucích, vytváří **zvýšenou potřebu většího počtu dospělých ve skupinách**. Intenzivnější pozornost ze strany dospělých by mohla přispět k postupnému snižování napětí mezi dětmi, potažmo násilí a šikany. Zařízení navíc musí v rámci prevence **odstranit co nejvíce zdrojů šikany**, mezi něž patří např. i dříve zmiňovaný systém kolektivního trestání. Považuji dále za vhodné zavést kratší **intervaly setkávání odborného personálu**, který by měl častěji sdílet informace o dětech, a pružně tak reagovat na mimořádné události a ještě lépe jim předcházet.

Co se týče delegování jednotlivých případů šikany na policii, takové opatření je jisté v pořádku. Pokud je však tento postup uplatňován nepřiměřeně často a mnohdy navíc bez potrestání agresora, ztrácí opatření efekt, neboť je pravděpodobné, že jej agresori přestanou brát vážně. Personál tak navíc snižuje vlastní autoritu a naopak posiluje subjektivně prožívanou moc agresorů.

Nemohu se ubránit dojmu, že systém, který panuje v zařízení, v mnohém připomíná spíše prostředí věznice než školského zařízení. Stát má však, bez ohledu na to, o jak náročné děti jde, povinnost zajistit jim prostřednictvím zařízení náhradní výchovu a bezpečné prostředí

po dobu, kdy jsou v jeho péči. Považuji proto za nežádoucí, aby namísto náhradní výchovy plnilo školské zařízení roli detenčního zařízení.

Uvědomuji si, že značná část umístěných dětí vykazuje agresivní projevy chování, které svou intenzitou odpovídají spíše cílové skupině zařízení pro děti s extrémními poruchami chování („EPCHO“). Je navíc zřejmé, že děti s EPCHO, nejen v navštíveném zařízení, neustále přibývá, zatímco počet specializovaných zařízení pro ně je stále velmi omezen. To klade extrémní nároky na zařízení, která nejsou na práci s takto náročnými dětmi uzpůsobena, což je také případ navštíveného zařízení. Přesto považuji za nezbytné, aby se zařízení přizpůsobilo náročnosti cílové skupiny, pokud její převážnou většinu tvoří děti s velmi závažnými až extrémními poruchami chování. Řešením je snížit kapacitu výchovných skupin, zajistit dětem nepřetržitý dohled a postupovat v režimu, který uplatňují zařízení specializovaná na EPCHO.

Nezdráhám se říci, že situace stran nedostatku zařízení specializovaných na EPCHO dávno přesáhla únosnou mez a vyžaduje razantní změny a skutečně propracovanou koncepci. Jedná se o jedno z témat, kterým se bude zabývat připravovaná souhrnná zpráva zaměřená na zařízení, kde je vykonávána ochranná výchova.

10.2 Sebepoškozování

Z rozhovorů s personálem a ředitelem vyplynulo, že se výskyt sebepoškozování v zařízení snížil a dochází k němu spíše ojediněle. Podle ředitele pomohlo posílení odborného personálu o psychologa a etepeda, kteří s dětmi, které mají sklony k sebepoškozování, terapeuticky pracují. Zařízení nicméně nezpracovalo žádnou metodiku k prevenci sebepoškozování a jeho řešení. To naznačuje, že se sebepoškozováním se zde pracuje až ve chvíli, kdy k němu dojde, nebo existuje-li důvodné podezření na jeho výskyt. Konstatuji proto, že tato část původního opatření **nebyla splněna**.

Podotýkám, že sebepoškozování má proměnlivý výskyt a nelze jej zcela vyloučit, tím spíše u cílové skupiny tohoto zařízení. Zpracování metodiky a postup v souladu s ní je proto nezbytným krokem k tomu, aby bylo možné výskyt sebepoškozování snížit a vhodně na něj reagovat, pokud k němu dojde.

Opatření:

- 13) **Přijmout opatření k předcházení sebepoškozování (průběžně).**

11. Vybavení a vzhled zařízení

Zařízení se nachází v obci Višňové, která má status městysu a žije v ní v přibližně 1 100 obyvatel. Nejbližším větším městem je Znojmo (cca 33 000 obyvatel) vzdálené zhruba 25 km, kam z obce jezdí autobusová linka. Obec sice zajišťuje základní občanskou vybavenost, příležitosti k trávení volného času jsou zde však mizivé, zejména pro dospívající děti. Umístění zařízení navíc dětem znemožňuje využívat některých služeb (např. adiktologické poradny).

Zařízení sídlí v prostorách historického zámku a přilehlých budovách, které obklopuje rozlehlý, veřejně přístupný park. Součástí zařízení je střední škola a školní jídelna. V budově zámku jsou administrativní prostory a prostory čtyř chlapeckých výchovných skupin, z nichž jedna je určena chlapcům s uloženou ochrannou výchovou. Dlouhé a spletité chodby zámku, které děti několikrát denně využívají, nejsou v zimě vytápěné. Další dvě výchovné skupiny určené pro dívky se nachází v přilehlé budově připomínající rodinný dům. Součástí areálu zařízení je i tzv. domek, což je obdoba startovacího bytu pro zletilé klienty.

Jednotlivé výchovné skupiny jsou plně vybaveny, mají vlastní kuchyň a sanitární zařízení. V pokojích mají děti základní nábytek, který je výrazně opotřebovaný. Mimo jiné zde mají děti uzamykatelné skříňky, které většinou využívají, a klíč od nich mohou mít u sebe. Všechny chlapecké skupiny působí velmi stroze a nezabydleně. Podobně neutěšeně vypadá i jedna z dívčích skupin. Oproti tomu druhá dívčí skupina působí útulně a upraveně, dívky měly stěny pokojů vyzdobené.

V souvislosti s umístěním zařízení a objektem, v němž sídlí, vyvstává řada problémů. Život dětí se příliš **nepodobá běžnému způsobu života jejich vrstevníků, služby jsou nedostupné, obtížně se prosazují stavební změny a náklady na údržbu jsou vysoké**. Zámecké prostory a neútulné dlouhé chodby lze jen těžko zbavovat ústavního charakteru a budovat v nich prostory připomínající běžnou domácnost. Nehledě na to, že umístění výchovného ústavu do malé obce a budovy zámku přispívá k **sociální izolaci a stigmatizaci dětí**.

MŠMT, coby zřizovatel, tyto problémy nezohledňuje a nadále investuje nemalé prostředky na renovaci a vybavení zcela nevhodného zařízení. Domnívám se, že namísto rozsáhlých investic by měl **zřizovatel započít s transformací výchovného ústavu** na zařízení, které bude začleněno do běžné zástavby a bude připomínat domácnost. Klíčová je také dostatečná občanská vybavenost obce, která umožňuje dítěti být přirozenou součástí běžné komunity a využívat zdroje této komunity. Jen tak se může život těchto dětí přiblížit životu jejich vrstevníků.

Obrázek 2 – chodba v zámecké budově zařízení

Obrázek 3 – schodiště v zámecké budově zařízení

11.1 Mříže a katry

V předchozí zprávě bývalá zástupkyně konstatovala, že v zařízení byly mříže a katry i v prostorech, kde se pohybovaly a pobývaly děti s nařízenou ústavní výchovou. Formulovala proto opatření, aby zařízení **odstranilo katry z vnitřních chodeb zařízení, kde se pohybují děti s nařízenou ústavní výchovou**. Dále formulovala opatření, aby zařízení **odstranilo mříže z oken z míst, kde se pohybují děti s nařízenou ústavní výchovou**.

Ředitel v reakci sdělil, že mříže na chodbách (katry) zařízení nahradí sádrokartonovými přepážkami tak, aby stavebně oddělovaly jednotlivé skupiny. Dále sdělil, že zařízení zahájilo jednání s příslušným orgánem památkové péče o možnosti odstranění nebo nahrazení mříží v oknech.

11.1.1 Katry na chodbách

Při následné návštěvě pracovníci Kanceláře zjistili, že zařízení odstranilo katry z chodeb, kde se pohybují děti s nařízenou ústavní výchovou, a nahradilo je sádrokartonovými přepážkami. **Opatření bylo splněno.**

11.1.2 Mříže na oknech

Mříže i nadále zůstaly na všech oknech, a to i tam, kde se pohybují děti s nařízenou ústavní výchovou. Mříže na oknech byly i na obou dívčích skupinách, kde byly v době návštěvy pouze 4 dívky s uloženou ochrannou výchovou spolu s 15 dívkami s nařízenou ústavní výchovou. Podle ředitele není možné mříže odstranit kvůli nesouhlasu orgánu památkové péče. Podotýkám však, že prostory, v nichž sídlí obě dívčí skupiny, památkové péči nepodléhají. **Opatření nebylo splněno.**

Zákon umožňuje použití mříží pouze tam, kde jsou umístěny děti s uloženou ochrannou výchovou.¹⁸ To však neznamená, že je možné instalovat mříže do zařízení, kde se mezi dětmi s nařízenou ústavní výchovou pohybuje byt jen jedno dítě s uloženou ochrannou výchovou. Je nepřijatelné, aby děti s nařízenou ústavní výchovou musely snášet přísnější podmínky ochranné výchovy jen z toho důvodu, že jsou ve výchovné skupině spolu s dítětem, kterému byla uložena. Podotýkám také, že mříže mohou u dítěte evokovat pocit vězení, pocit, že je v zařízení za trest, a nikoliv proto, aby zde našlo pomoc. Může se tak oddálit přijetí pobytu v zařízení ze strany dítěte nebo se umocnit jeho touha po útěku, což může komplikovat následnou pedagogickou a terapeutickou práci s ním.

Nemožnost odstranit mříže v zámecké budově kvůli nesouhlasu orgánu památkové péče jen potvrzuje, že zařízení sídlí v nevhodných prostorách, v nichž není schopno zajistit dětem vhodné materiální podmínky. Žádoucí změny by vyžadovaly rozsáhlou rekonstrukci objektu. Tu však nelze uskutečnit zejména kvůli nákladnosti a zásahům, které nejsou slučitelné se základními zásadami ochrany historických památek. Shledávám zde proto potřebu **přesunout zařízení do jiných vhodnějších prostor**. To však není v kompetenci zařízení, ale jeho zřizovatele.

Obrázek 4 – historická mříž v okně na chlapecké skupině

Obrázek 5 – mříž v okně v dívčí skupině

Opatření:

- 14) Odstranit mříže z oken v obou dívčích skupinách (do 1 měsíce).**

11.2 Ošetřovna

V předchozí zprávě bývalá zástupkyně konstatovala, že místnost určenou pro zdravotní izolaci dítěte zařízení využívalo i coby oddělenou místnost, ačkoliv přitom neplnilo zákonné požadavky. Formulovala proto opatření, aby zařízení **používalo ošetřovnu pouze pro zdravotní účely**. Místnost navíc byla vybavena velmi stroze a od vchodových dveří ji dělil katr. Bývalá zástupkyně proto formulovala dvě opatření, a sice aby zařízení **z ošetřovny**

¹⁸ Ustanovení § 15 odst. 1 zákona o ústavní a ochranné výchově.

odstranilo katr a aby vybavilo ošetřovnu interiérovými prvky, které ji příjemní pro pobyt nutný k zotavení. Nadto neměly děti v ošetřovně žádné vyžití ani dostatečný kontakt s pracovníky zařízení. Proto bývalá zástupkyně formulovala opatření, aby zařízení **zavedlo prostředky, které dětem umožní vyžití po dobu jejich pobytu na ošetřovně a aby posílilo kontakt pracovníků s dětmi, které jsou zde umístěny.**

Ředitel v reakci sdělil, že vnitřní řád v příslušné části zdůrazňuje jednoznačný účel ošetřovny. Dále uvedl, že zařízení zřídilo novou ošetřovnu pro dívky v jiných prostorách zařízení a plánuje zřídit i další ošetřovnu pro chlapce, která bude splňovat všechny standardy. Sdělil dále, že obě vyšetřovny zařízení plánuje vybavit interiérovými prvky odolnými vůči poškození a prvky pro vyžití dětí (TV a knihy). Stran kontaktu dětí s pověřenými pracovníky ředitel sdělil, že kontroly budou probíhat každých 30 minut.

Zařízení skutečně zřídilo dvě nové ošetřovny a nadále používá i původní ošetřovnu popsanou v předchozí zprávě. Z provozních důvodů se pracovníci Kanceláře během návštěvy dostali pouze do dvou ošetřoven v hlavní budově zařízení, a proto v následujících částech popisují zjištění pouze z nich.

11.2.1 Víceúčelový charakter ošetřovny

Zařízení nadále využívá ošetřovnu jako zdravotní izolaci, tzv. detox, i jako oddělenou místnost za účelem vyčlenění agresivního dítěte z kolektivu ve smyslu § 22 zákona o ústavní a ochranné výchově. Za tímto účelem využívá i druhou navštívenou ošetřovnu. **Opatření nebylo splněno.**

Pokud je dítě agresivní ve škole, personál je na nezbytně nutnou dobu vyčlení do volné učebny. Pokud je agresivní mimo školu, umístí personál dítě na nezbytně nutnou dobu buď do volné výchovné skupiny, nebo do ošetřovny. Jakmile se dítě zklidní, vrací se zpátky do své skupiny. Podle ředitele je přes den dítě v ošetřovně jen pár hodin, a pokud ho sem umístí večer či v noci, stráví zde celou noc. Stává se, že zařízení musí přivolat rychlou záchrannou službu za účelem podání zklidňující medikace dítěti.

K umístění do ošetřovny za účelem zklidnění vydává ředitel příkaz, který se následně zakládá do spisu dítěte. O průběhu pobytu dítěte v oddělené místnosti vede zařízení doprovodnou dokumentaci v EVIX a vykonává nad dítětem kontroly v 30minutovém intervalu. Neplní však již další povinnosti, které mu ukládá zákon. Zařízení neomezuje dobu, na kterou je možné dítě do místnosti umístit, a nezajišťuje mu bezodkladně lékařské vyšetření za účelem zjištění příčin agresivity ani péči odborného psychologického či terapeutického pracovníka v rozsahu nejméně 6 hodin denně.

Doporučuji zařízení využívat ošetřovnu pouze pro účely zdravotní izolace. Uvědomuji si, že vzhledem k náročnosti dětí se zařízení často potýká se situacemi, kdy je potřeba vyčlenit agresivní dítě z kolektivu. Pro tyto účely by však mělo mít konkrétní prostor (jiný než ošetřovnu), který je třeba vhodně vybavit pro potřeby zklidnění dítěte a stabilizaci jeho psychického stavu.¹⁹ V souvislosti s tím doporučuji zařízení v rámci plánované rekonstrukce

¹⁹ Výchovný ústav Ostrava-Hrabůvka, oddělení EPCHO Janová, např. ke zklidnění chlapců využívá tzv. relaxační místnost. Jedná se o vypořstovanou místnost, kde mohou chlapci vybit svoji tenzi do stěn a papírových krabic.

ošetřoven zvážit změnu účelu jedné z nich. Dále je nezbytné, aby zařízení při umístění dítěte do oddělené místnosti plnilo všechny zákonem stanovené povinnosti.

Opatření:

- 15) **Využívat ošetřovnu pouze pro účely zdravotní izolace dítěte (průběžně).**
- 16) **Zřídit oddělenou místnost, která bude vhodně vybavena pro potřeby zklidnění agresivního dítěte a stabilizaci jeho psychického stavu (do 6 měsíců).**
- 17) **Při umístění dítěte do oddělené místnosti plnit všechny zákonem stanovené povinnosti (průběžně).**

11.2.2 Katr v ošetřovně

Vchod původní ošetřovny je nadále zajištěn katrem, který ji tak dělí od historických dveří.

Opatření nebylo splněno.

Podle ředitele katr chrání před vykopnutím historické dveře, které nemůže zařízení nahradit novými kvůli nesouhlasu orgánu památkové péče. Ředitel však sdělil, že plánuje ošetřovnu rekonstruovat a součástí plánu je i odstranění katra a jeho nahrazení sádrokartonovou přepážkou.

Obrázek 6 – katr v původní ošetřovně

Opatření:

- 18) **Odstranit katr z vchodu do ošetřovny (do 1 měsíce).**

Podle vedení výchovného ústavu není vhodné do takové místnosti umístit boxovací pytel, neboť to evokuje útok na jinou osobu, což je pro umístěné chlapce nežádoucí.

11.2.3 Vybavení a vzhled ošetřoven

Původní ošetřovna je nadále vybavena velmi stroze a schází v ní prvky, které by zpříjemnily pobyt k zotavení. Nachází se v ní dvě lůžka, stůl s židlemi a oddělené sanitární zařízení. Podobně vybavena a strohá je i nová ošetřovna. **Opatření nebylo splněno.**

Ředitel sdělil, že v rámci rekonstrukce původní ošetřovny by tuto místnost rád „polidštil“, aby se zde děti cítily lépe. Plánuje rovněž vyměnit vybavení na druhé ošetřovně, která je v současné době vybavena zastaralým a opotřebovaným nábytkem.

Domnívám se, že vzhled a vybavení obou ošetřoven v době návštěvy souvisí s umístováním agresivních dětí za účelem zklidnění, které mají tendenci vybavení ošetřoven ničit. O tom svědčí např. vylomené sprchové dveře v jedné z ošetřoven nebo vytopení druhé ošetřovny dítětem, které bylo v silném raptu. Obávám se tedy, že dokud zařízení neupustí od umístování agresivních dětí do ošetřoven, namísto toho, aby je umístilo do vhodně vybavené místnosti určené ke zklidnění, přijde jakákoliv snaha o jejich renovaci vniveč.

Obrázek 7 – vybavení původní ošetřovny

Obrázek 8 – vybavení původní ošetřovny

Opatření:

19) Vybavit ošetřovnu prvky, které dítěti zpříjemní pobyt k zotavení (do 3 měsíců).

11.2.4 Vyžití dítěte v ošetřovně

V obou ošetřovnách nebylo nic, čím by se děti mohly zabavit. Děti tak v nich mohou trávit čas maximálně na mobilním telefonu. Zařízení přitom přislíbilo, že ošetřovny vybaví knihami a televizí. **Opatření nebylo splněno.**

Domnívám se, že za podmínek, kdy ošetřovny zároveň slouží jako oddělené místnosti za účelem zklidnění agresivních dětí, je nemožné vybavit je např. právě televizory. Zákon předpokládá, že i v oddělené místnosti musí být dítěti umožněna odpovídající výchovná,

vzdělávací nebo zájmová činnost. Prostředky k jejímu zajištění nicméně musí odpovídat účelu využití místnosti.

Znovu proto doporučuji zařízení, aby zajistilo, že se děti budou mít v ošetřovně čím zabavit. Opakuji, že pro naplnění tohoto opatření je nutné, aby byly ošetřovny využívány pouze za účelem zdravotní izolace, a nikoliv ke zklidnění agresivního dítěte.

Opatření:

- 20) Zajistit, aby se dítě v ošetřovně mohlo věnovat výchovné, vzdělávací a zájmové činnosti (průběžně).**

11.2.5 Kontakt dítěte v ošetřovně s personálem

Personál provádí kontroly dítěte umístěného v ošetřovně v 30minutovém intervalu. Kontroly probíhají jak v případě, že je místnost využívána pro zdravotní účely, tak v případě, že je využívána ke zklidnění dítěte. V případě, že je ošetřovna využívána za účelem detoxu, je s dítětem v ošetřovně personál nepřetržitě, aby dohlížel na to, že se dítěti nic nestane. **Opatření bylo splněno.**

11.3 Soukromí

V předchozí zprávě bývalá zástupkyně kritizovala, že se děti nemohly zamknout na toaletách a v koupelnách. Dále kritizovala nedostatek prvků zajišťujících soukromí ve sprchách (např. závěsy či matná skla). Formulovala proto dvě opatření, a sice aby zařízení **vybavilo sanitární zařízení funkčními zámky a aby vybavilo sprchy prvky zajišťujícími soukromí.**

Ředitel sdělil, že zařízení vybavilo sanitární zařízení funkčními zámky a sprchy prvky zajišťujícími soukromí.

11.3.1 Funkční zámky na toaletách a ve sprchách

Ve všech skupinách se děti mohou zamknout na toaletách, nikoliv však v koupelnách. V obou dívčích skupinách mohou dívky požádat personál o klíč, pokud se chtějí v koupelně zamknout. V chlapeckých skupinách tato možnost není a na některých dveřích byly zámky poškozeny. **Opatření bylo splněno pouze částečně.**

Vítám, že zařízení vybavilo toalety funkčními zámky. Trvám však na tom, aby jimi vybavilo i dveře koupelen. O uvedené žádám i v obou dívčích skupinách, neboť stávající řešení nepovažuji za dostatečné. Vhodným řešením pro zajištění bezpečnosti jsou bezpečnostní otočné zámky, které lze v případě potřeby otevřít i zvenčí. Takové uzamykání je zcela účelné, neboť je zajištěno soukromí, a v případě nežádoucí události se personál bez obtíží dostane k osobě nacházející se v koupelně.

Opatření:

- 21) Vybavit dveře koupelen ve všech skupinách funkčními zámky (do 1 měsíce).**

11.3.2 Prvky zajišťující soukromí ve sprchách

Zařízení vybavilo sprchy ve všech skupinách závěsy či dveřmi. Některé dveře však byly průsvitné a bylo přes ně zřetelně vidět. **Opatření bylo splněno pouze částečně.**

Vítám, že zařízení vybavilo sprchy závěsy i dveřmi. Žádám však, aby průsvitné dveře nahradilo neprůsvitnými či přijalo jiná opatření, jimiž bude zajištěno dětem ve sprchách více soukromí.

Obrázek 9 – sprchy v modré skupině

Obrázek 10 – sprchy v oranžové skupině

Opatření:

- 22) Nahradit či upravit průsvitné dveře ve sprchách takovým způsobem, který dětem zajistí soukromí při sprchování (do 1 měsíce).**

Nová zjištění

---

12. Přístup personálu k dětem

Personál by k dítěti měl přistupovat s respektem k jeho potřebám. Přístup personálu by měl být založen na vztahu s dítětem, podrobné znalosti jeho anamnézy, důvodů jeho umístění do zařízení a pochopení příčin jeho případných obtíží.

Zařízení by mělo personálu poskytovat podporu formou vytvoření prostoru pro sdílení a získání zpětné vazby s cílem předcházet profesnímu vyčerpání a frustraci, a minimalizovat tak riziko syndromu vyhoření či nežádoucího jednání vůči dětem. Tato podpora může mít podobu individuální či skupinové supervize vedené kvalifikovaným odborníkem.

Během návštěvy pracovníci Kanceláře pozorovali ve všech skupinách vstřícný přístup personálu k dětem, místy byli svědky přátelských interakcí mezi nimi. Oslovené děti uváděly, že v personálu mají důvěru a v případě potřeby vědí, na koho by se obrátily.

Z rozhovorů s odborným i pedagogickým personálem vyplynulo, že zná specifika a potřeby umístěných dětí a zohledňuje je. Současně však bylo patrné, že přístup k dětem v zařízení do značné míry ovlivněn prizmatem jejich vývojového traumatu. Dalo by se také hovořit o pedagogickém pesimismu, kdy o řadu věcí nemá smysl se ani pokoušet, neboť přítomnost vývojového traumatu předem odsuzuje práci s dětmi k nezdaru. Opakujícím se argumentem bylo, že práce s cílovou skupinou zařízení je obtížná, neboť se většinou jedná o děti, s nimiž si nevěděli rady v jiných zařízeních. Pracovníci Kanceláře také zaznamenali projevy jisté skepse a despektu ve způsobu, kterým někteří zaměstnanci o umístěných dětech mluvili. Ti např. děti označili za „budoucí příjemce sociálních dávek a kriminálníky“, některé děti jako „gumy“.

Z některých rozhovorů navíc vyplynulo, že jsou v zařízení i pracovníci, kteří mají údajně děti bít nebo je jinak fyzicky napadat (např. stříkáním dezinfekčního spreje do obličeje). Ředitel také popsal konkrétní situaci, k níž došlo na podzim loňského roku. Šlo o případ, kdy noční vychovatel udeřil jednoho chlapce, který ho měl vyprovokovat. Ředitel s vychovatelem okamžitě ukončil pracovní poměr a věc ohlásil policii. O jiných případech násilí na dětech ze strany personálu však ředitel nemluvil.

Nemohu sice hodnotit pravdivost tvrzení ohledně fyzických útoků ze strany personálu, neboť se je nepodařilo potvrdit, považuji však za vhodné na ně upozornit. Pozice dětí je velmi citlivá, neboť se ve vztahu k personálu nacházejí ve slabším postavení, když jsou odkázány na jeho péči. V neprospěch dětí také svědčí předpokládaná nevěrohodnost pramenící z důvodů, pro něž byly do zařízení umístěny. I proto **je však nezbytné ke každé stížnosti či podezření přistupovat objektivně a trvat na důsledném prošetření**. Postup ředitele ve výše popsaném incidentu tyto podmínky splňuje a věřím, že takto bude jednat i v budoucnu. Nedostatek v této oblasti ovšem shledávám v nemožnosti dětí stěžovat si v zařízení diskrétní cestou, což blíže popisují [v příslušné kapitole](#). Tato možnost je přitom podle mého názoru nezbytná, zejména s ohledem na již zmíněnou citlivost a slabší postavení dětí.

Uvědomuji si, že práce v zařízení je vzhledem k cílové skupině náročným a mnohdy stresujícím povoláním, které může vést k profesnímu vyčerpání a frustraci, v krajním případě i syndromu vyhoření. Tyto stavy se poté mohou projevovat neprofesionální péčí či nevhodným přístupem zaměstnanců k dětem. Zdůrazňuji však, že **je povinností vedení zařízení zajistit, aby v kontextu náročné péče a neustálého tlaku na personál přístup k dětem nesklouzl k dehumanizaci či atmosféře moci.**

Zařízení personálu zajišťuje pravidelnou supervizi vykonávanou externím odborníkem, což vítám. V případě potřeby poskytuje podporu personálu i psycholog, který v zařízení působí. Současně však pracovníci Kanceláře získali poznatky o nespokojenosti některých zaměstnanců zařízení s osobou supervizora. Nechávám na zvážení zařízení, jak s touto informací naloží.

Opatření:

- 23) Usilovat o vysokou úroveň organizační kultury, z pozice vedoucích pracovníků sledovat přístup personálu k dětem a adekvátně reagovat na případné poklesky (průběžně).**

13. Počet pedagogického personálu

Zařízení má povinnost zaměstnávat takový počet pracovníků, aby bylo schopno zajistit potřeby aktuálně umístěných dětí.²⁰

Zařízení zaměstnává 14 denních a 14 nočních vychovatelů, přičemž na každou výchovnou skupinu připadají vždy 2 vychovatelé. Ti se však střídají, a ve službě je tak vždy pouze jeden. **Přítomnost pouze jednoho vychovatele ve skupině pro zajištění často specifických potřeb dětí nemohu považovat za dostatečnou.** Nedostatečný počet přítomných zaměstnanců ve skupině navíc zvyšuje riziko výskytu mimořádných situací, respektive má vliv na možnost řešit bezpečně ty situace, které jsou s ohledem na chování mnoha dětí doslova na denním pořádku. Ředitel sdělil, že opakovaně žádal o přidělení tabulkových míst pro asistenty pedagoga u zřizovatele, který mu však nevyhověl.

Velká kapacita zařízení společně se složením umístěných dětí na personál klade opravdu vysoké nároky. Podle mého názoru není v silách jediného přítomného pracovníka ve skupině o kapacitě 8 dětí tyto nároky bezpečně plnit. Považuji proto za nezbytné, aby přes den v každé výchovné skupině sloužil vždy jeden vychovatel spolu s asistentem pedagoga. Dva přítomní pracovníci ve skupině by tak mohli lépe provádět individuální práci s dětmi, zajišťovat jejich potřeby a bezpečně reagovat na případné mimořádné události. Vhodným řešením by bylo i snížení kapacity jednotlivých výchovných skupin z 8 dětí na 6.²¹

Doporučuji proto zařízení **nadále usilovat o navýšení počtu personálu tak, aby ve všech výchovných skupinách byli ve službě vždy dva pracovníci.** Současně ponechávám na zvážení zařízení, zda nepřistoupit ke snížení kapacity výchovných skupin. Jsem si vědom toho, že poptávka po službách zařízení výrazně převyšuje jeho kapacity. Ostatně o tom

---

²⁰ Standard kvality č. 3.2.

²¹ Ustanovení § 4 odst. 6 zákona o ústavní a ochranné výchově.

svědčí i evidenční stav. V udržování současné kapacity výchovných skupin však vnímám spíše snahu o pomoc systému institucionální výchovy, který je přehlčen a vykazuje dílčí známky kolapsu. Ač je tato snaha pochopitelná, nesmí probíhat na úkor rozsahu a kvality péče o umístěné děti.

14. Osobní prohlídky dětí

Stran provádění osobních prohlídek dětí po návratu do zařízení získali pracovníci Kanceláře nejednoznačné informace, a to od dětí i personálu. Někteří dotázaní tvrdili, že osobní prohlídky personál nedělá, z jiných zjištění naopak vyplynulo, že je provádí např. zkontrolováním obsahu batohu a kapes či ohmatáním přes oblečení.

Otázka osobních prohlídek je v případě navštíveného zařízení obtížná. Zákon nijak neopravňuje ředitele či jím pověřené zaměstnance k jejich provádění. Pouze platí, že dítě s nařízenou ústavní nebo uloženou ochrannou výchovou má povinnost předat řediteli zařízení všechny předměty ohrožující výchovu, zdraví a bezpečnost²² a ředitel má tomu odpovídající oprávnění tyto předměty převzít a uschovat, nejdéle na dobu pobytu dítěte v zařízení.²³ Na druhou stranu je ovšem potřeba přihlížet k povinnosti zařízení zajistit umístěným dětem bezpečné prostředí.²⁴ Stejně tak zařízení nemůže rezignovat na oprávněný požadavek ochrany svých zaměstnanců.

Domnívám se, že u některých témat je nutné zohlednit specifika dětí, které jsou do zařízení umístovány, přičemž provádění osobních prohlídek je jedním z nich. Současný stav je z mého pohledu neudržitelný. Právní předpisy totiž při výkonu práv a povinností umístěných dětí nijak nezohledňují důvody, pro které byla dětem nařízena ústavní nebo ochranná výchova, případně závažnost jejich poruch chování. Nečiní tak žádné výraznější rozdíly například mezi dětmi z dětských domovů a dětmi s extrémními či závažnými poruchami chování.

Osobní prohlídky představují zásah do práva na nedotknutelnost osoby a soukromí umístěných dětí.²⁵ V případě navštíveného zařízení však existuje vyšší pravděpodobnost pronesení nebezpečných předmětů a návykových látek, než je tomu u jiných školských zařízení. Ve spojení s povahou obtíží umístěných dětí a jejich projevy to znamená nezanedbatelné riziko ohrožení zdraví umístěných dětí a personálu zařízení. Provádění osobních prohlídek v zařízení tak lze považovat za oprávněné, pokud jsou prováděny za účelem zajištění vnitřní bezpečnosti a ochrany dětí a personálu.

K osobní prohlídce dítěte by však personál neměl přistupovat plošně, ale pouze tehdy, pokud existuje důvodné podezření, že dítě u sebe má předmět ohrožující výchovu a zdraví. Personál navíc musí dbát na to, aby osobní prohlídku prováděl způsobem, který šetří důstojnost kontrolovaných dětí, přičemž prohlídku musí provádět osoba stejného pohlaví.

---

22 Ustanovení § 21 odst. 2 písm. d) zákona o ústavní a ochranné výchově.

23 Ustanovení § 23 odst. 1 písm. g) zákona o ústavní a ochranné výchově.

24 Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. února 2021, *X a ostatní proti Bulharsku*, č. 22457/16, § 197.

25 Článek 7 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Prohlídce ovšem musí předcházet **soustavná preventivní činnost a průběžné vyhodnocování práce s riziky, mající odraz ve spisové dokumentaci dítěte**. V ní musí být zaznamenány také samotné důvody vedoucí k provedení prohlídky.

Nezískal jsem žádné poznatky, které by naznačovaly, že při osobních prohlídkách v zařízení dochází k nerespektování důstojnosti dětí. Vzhledem k nejednotnosti výpovědí však **žádám o edukaci personálu, aby byl postup v případě provádění osobních prohlídek jednotný, zejména v identifikaci, za jakých okolností a jakým způsobem mohou osobní prohlídky probíhat**.

Opatření:

24) Provádět osobní prohlídky dětí pouze v odůvodněných případech a způsobem, který šetří jejich důstojnost (průběžně).

15. Péče o děti se specifickými potřebami

V době návštěvy byl v zařízení chlapec E s postižením sluchu, který byl přemístěn ze zařízení, jež si nevědělo rady s jeho agresivními projevy. Podle ředitele se jednalo o nejméně problémové dítě ve výchovném ústavu. Chlapec podle ředitele i studované dokumentace prospíval a až na drobné potyčky se nedostával do konfliktů s ostatními dětmi, které jej naopak celkem respektovaly. Za chlapcem podle ředitele v měsíčním intervalu dojížděla pracovnice OSPOD, spolu s tlumočnickem znakového jazyka. Společně s týmem specialistů (ten tvořili psycholog, etopedi, vedoucí vychovatel, vedoucí učitel a kmenový vychovatel chlapce) probírali péči o chlapce, aktuální problémy a jeho vývoj.

Jelikož se v chlapcově případě jedná o vrozené postižení, neosvojil si mluvenou řeč. V zařízení přitom v době návštěvy pracovala pouze jedna vychovatelka, která ovládala znakový jazyk. Sloužila však napříč výchovnými skupinami, a nebyla tak s chlapcem v užším kontaktu. S ostatními pracovníky a dětmi se tedy chlapec dorozumíval posunky, případně odezíral.

Vítám, že zařízení navázalo úzkou spolupráci s OSPOD, jakož i četnost společných setkání a přítomnost tlumočnicka. Současně se však domnívám, že nevykazoval-li chlapec po posouzení odborným personálem závažné poruchy chování, **mělo zařízení ve spolupráci s OSPOD usilovat o jeho umístění do vhodnější služby, která by odpovídala jeho potřebám**. Podotýkám, že podle ředitele byl dříve v zařízení chlapec s poruchou autistického spektra, který sem byl přemístěn z obdobných důvodů jako tento chlapec. Zařízení se však podařilo chlapce stabilizovat a zmírnit jeho agresivní projevy chování, načež iniciovalo jeho přemístění do zařízení sociálních služeb, kde chlapec aktuálně pobývá.

Zákon²⁶ předpokládá, že do školských zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy jsou umísťovány mimo jiné i děti s mentálním, tělesným či smyslovým postižením, pokud stupeň postižení neodpovídá jejich umístění do zařízení sociálních služeb nebo specializovaného zdravotnického zařízení. Zařízení pak musí těmto dětem zajistit vhodné

---

²⁶ Ustanovení § 2 odst. 12 zákona o ústavní a ochranné výchově.

podmínky úpravou denního režimu a vybavenosti zařízení. Dále jim zařízení musí zajistit odpovídající vzdělávací, terapeutický a sociálně rehabilitační program.

Ve světle uvedených požadavků by zařízení mělo zajistit vhodné komunikační nástroje pro děti se smyslovým postižením. Pokud však v zařízení působí pouze jeden pracovník ovládající znakový jazyk, který navíc nepřicházel s výše uvedeným chlapcem do kontaktu na denní bázi, nelze to považovat za naplnění požadavku na zajištění potřebného standardu dítěti s postižením.

Podotýkám, že pokud se dítě nachází v zařízení, které na práci s ním není připraveno, může vinou neodborných, i když dobře míněných zásahů, dojít ke zhoršení, nikoliv zlepšení jeho stavu. Nedostatečná komunikace s dítětem, které má smyslové postižení, tak může např. podpořit jeho frustraci, což zbytečně povede k nežádoucím projevům chování. Jsem si vědom toho, že v chlapcově případě došlo po dobu jeho pobytu v zařízení ke stabilizaci a zmírnění agresivních projevů chování, které se u něj vyskytovaly v předchozím zařízení. Zařízení by však nemělo při péči o dítě s postižením spoléhat pouze na to, že i v omezených podmínkách se mu podaří vždy docílit stabilizace jeho stavu.

Uvědomuji si však, že současná právní úprava specifické potřeby dětí, včetně pojistek jejich ochrany, dostatečně nezohledňuje,²⁷ a nechává tak na uvážení a odpovědnosti jednotlivých zařízení, jak si s touto absencí pravidel poradí. Tento stav považuji za porušení zásad vycházejících z Listiny základních práv a svobod a Úmluvy o ochraně práv osob se zdravotním postižením, který však nemůže jít k tíži zařízení, ale státu, potažmo odpovědného resortu.

Závěrem považuji za vhodné zopakovat, že dostane-li se do zařízení dítě se zdravotním či smyslovým postižením, které nevykazuje po předchozím posouzení odborným personálem závažné poruchy chování, **musí zařízení ve spolupráci s OSPOD hledat vhodné a komplexní řešení jeho situace**. V první řadě je nutné **důkladně zmapovat potřeby takového dítěte a následně pro něj hledat vhodnou službu**. To se samozřejmě bude odvíjet i od toho, zda trvají důvody pro ústavní výchovu. V případě, že tyto důvody trvají, může ji dítě v systému sociálních služeb vykonávat pouze v domově pro osoby se zdravotním postižením („DOZP“). Pokud se jedná o dítě těsně před zletilostí, je paleta možností o něco širší a odvíjí se od toho, zda a v čem dítě potřebuje podporu.

---

²⁷ Specifické výchovné a vzdělávací potřeby zákon zmiňuje v § 2 odst. 10 zákona o ústavní a ochranné výchově, nestanovuje však nástroje potřebné k jejich naplnění.

Přehled opatření k nápravě

Bezodkladně	• Posílit zapojení dětí do společné přípravy stravy a rozšířit ji i na jiné dny než o prázdninách (opatření č. 4). • Upustit od praxe kolektivní úhrady škody úmyslně způsobené dítětem a vést děti k individuální odpovědnosti (opatření č. 7). • Zpřístupnit ve všech výchovných skupinách kontakt na veřejného ochránce práv a další dozorové instituce (opatření č. 9).
Do 1 měsíce	• Současný hodnoticí systém upravit tak, aby byl transparentní, vylučoval svévoli, upřednostňoval pozitivní motivaci dítěte a nebyla jím omezována práva dítěte daná zákonem (opatření č. 1). • Podrobně a srozumitelně upravit pravidla hodnoticího systému a promítnout je do vnitřního řádu (opatření č. 2). • Umístit schránku důvěry na každou výchovnou skupinu a zajistit její vybírání třetí osobou (opatření č. 8). • Odstranit mříže z oken v obou dívčích skupinách (opatření č. 14). • Odstranit katr z vchodu do ošetřovny (opatření č. 18). • Vybavit dveře koupelen ve všech skupinách funkčními zámky (opatření č. 21). • Nahradit či upravit průsvitné dveře ve sprchách takovým způsobem, který dětem zajistí soukromí při sprchování (opatření č. 22).
Do 3 měsíců	• Vybavit ošetřovnu prvky, které dítěti zpříjemní pobyt k zotavení (opatření č. 19).
Do 6 měsíců	• Zřídit oddělenou místnost, která bude vhodně vybavena pro potřeby zklidnění agresivního dítěte a stabilizaci jeho psychického stavu (opatření č. 16).
Průběžně	• V zápisu o uložení opatření ve výchově přesně popsat důvody, které k jeho uložení vedly (opatření č. 3). • Postupně podle individuálních schopností dětí snižovat četnost vyplácení finančních prostředků (opatření č. 5). • Neprovádět dohled nad tím, za co dítě utratí své kapesné (opatření č. 6). • Zpracovávat PROD na míru dítěti tak, aby zohledňoval jeho individuální potřeby a cíle, a za tímto účelem postupovat dle doporučené struktury (opatření č. 10). • Posílit systematickou práci s účastníky sexuálního násilí a obtěžování, a to včetně práce s agresory (opatření č. 11). • Přijmout opatření k předcházení sexuálního násilí mezi dětmi (opatření č. 12). • Přijmout opatření k předcházení sebepoškozování (opatření č. 13). • Využívat ošetřovnu pouze pro účely zdravotní izolace dítěte (opatření č. 15).

- Při umístění dítěte do oddělené místnosti plnit všechny zákonem stanovené povinnosti (opatření č. 17).
- Zajistit, aby se dítě v ošetrovně mohlo věnovat výchovné, vzdělávací a zájmové činnosti (opatření č. 20).
- Usilovat o vysokou úroveň organizační kultury, z pozice vedoucích pracovníků sledovat přístup personálu k dětem a adekvátně reagovat na případné poklesky (opatření č. 23).
- Provádět osobní prohlídky dětí pouze v odůvodněných případech a způsobem, který šetří jejich důstojnost (opatření č. 24).